

דרישת ירושלים

תקציר

החזון: עובדים את ה' כעם.

עם ישראל עבר ממצב של איברים מפורדים, קהילות בגלות, למצב של גוף אחד, עם בארצו. אך בקיבוץ גלויות שני שלבים: חומרי ורוחני. התחייה הרוחנית מחייבת את הקהילות להתגבש לעם, גם ברוח. לשם כך ייסד מרן הרב קוק זצ"ל את דגל ירושלים. החזון של תנועת ירושלים הוא לרומם את עבודת ה', מקהילתית ללאומית. לקיים מצוות יחד, כעם אחד. לחבר קהילות לעם, עכשיו גם בקודש.

הדרך: לרומם בהדרגה שתי מצוות, מינוי שופטים ותלמוד תורה, מקיום קהילתי, כפי שנהגו בגלות, לקיום לאומי, כפי שינהגו לעתיד לבוא על ידי הסנהדרין בירושלים.

מנהיגות רוחנית כלל ישראלית: כל ראש ישיבה ורב ישוב מוזמן לחברות בעמותה, כרגע למעלה מ-100 רבנים. האסיפה הכללית בוחרת 7 חברי וועד מנהל.

מפעלי התנועה

א. שלום ירושלים – מערכת משפט תורנית – קיום מצוות מינוי שופטים כעם, שנאמר "שופטים ושוטרים תתן לך".

המנהיגות הרוחנית בוחרת וממנה נשיאות למערכת המשפט. חברי התנועה מקבלים את מערכת המשפט כבורר בכל מחלוקת ביניהם, בהסכם בוררות מחייב. הנשיאות תמנה מגשר או בית דין מטעמה בכל מחלוקת שתיווצר.

ב. דורשי ירושלים – בית מדרש כלל ישראלי – קיום מצוות תלמוד תורה כעם, שנאמר "ודרשת והגידו לך".

באתר האינטרנט - פרסום שיעורים חיים של רבנים מכל גווי התורה.

במציאות הממשית – רשת בתי מדרש עירוניים, שבכל אחד מספר תכניות לימוד. הלומדים המגוונים מתחברים כאיש אחד בלב אחד, בשלושה מעגלים, בימי שני אחת לשבועיים, בסבב בין בתי הכנסת בעיר:

20:00-20:30 חיבור בתי המדרש ברשת: שיעור של שנים יחד, מרבני התנועה, לכל בתי המדרש בתקשורת וידאו איכותית.

20:30-21:30 חיבור הקהילות בעיר, וחיבור תכניות הלימוד בכל בית מדרש: לימוד עצמי בחברותות של כל תכניות הלימוד יחד באולם בית הכנסת.

21:30-22:15 חיבור הלומדים בכל תכנית לימוד: השיעור מועבר על ידי שני רבנים מגוונים ביחד.

1.....	תקציר
3.....	הקדמה
3.....	תנועת ירושלים
4.....	החזון
4.....	השם
4.....	המפעלים
5.....	מקהילות לעם
5.....	מנהיגות רוחנית
6.....	שלום ירושלים – מערכת משפט
6.....	פסק הלכה / הרב יעקב אריאל
7.....	דורשי ירושלים – בית מדרש כלל ישראלי
7.....	חיבור הלומדים בחבורה
8.....	חיבור הלומדים בבית מדרש
8.....	חיבור הלומדים בעם
9.....	מדרגות החיבור של הלומדים
11.....	מתווה מעשי לפיתוח סניף של בית מדרש
11.....	תוכן השיעור המציג את בית המדרש
12.....	בוני ירושלים – בית מדרש נוער
12.....	דרכי פעולה
12.....	שני סוגי אחדות
13.....	הנהגה וציבור
13.....	הדרגתיות
14.....	דרכי שלום
14.....	שינוי חברתי
14.....	המספר הדרוש להגדרת פעולה כלאומית
14.....	השלמות
14.....	מי מעבב / בביאור מפסידי האחדות וההרחקה מהם
15.....	פיזור וכינוס של לומדי התורה
16.....	אתגרי עבודת ה' של בעל הבית העובד
17.....	התורה הציונית והתורה החרדית

- 17..... מדינת ישראל בצומת גורלית
- 18..... חובת האדם הפרטי
- 19..... שורש הכפירה והדרך להשבת אמון העם בתורה
- 21..... מקורות והערות

הקדמה

העמותה נוסדה בשם 'בית מדרש ישיבתי', על ידי שבעה ראשי ישיבות, והזמינה ראשי ישיבות ורבני ישובים להצטרף כחברים. מטרתיה הן: הקמה והפעלה של בתי מדרש בקהילות, והגשמת ערכי התורה. ניסיון של למעלה מעשר שנים, בהפעלת בתי מדרש בסגנון ישיבתי בקהילות, מחייב שינוי במתווה הפעולה. השינוי מבוסס על דברי הרב קוק והרב חרל"פ, שחיבור יציב של לומדי תורה ועובדי ה' חייב להיות מצד ערכו העצמי, ולא הצטרפות של פרטים המבקשים מענה לצרכיהם השונים ובמקרה מוצאים אותו במקום משותף.^א

לשם כך נבנתה חבורת פעילים, המבררת את ערך החיבור, בעבודת ה' בכלל ובלימוד תורה בפרט, ואת דרכי הופעתו בדורנו, ופועלת להגשימו במתווה החדש של בתי המדרש. החבורה נפגשת מדי שבוע ללימוד, בירור, ודיון, ומאמר זה משקף את מסקנותיה.

ערך החיבור בין לומדי תורה ומקיימי מצוותיה מיוסד על מתן תורה לעם, כעם אחד, ולא לכל פרט בנפרד. "אשר בחר בנו מכל העמים – ונתן לנו את תורתו". ממילא, שאיפת החיבור נישאת עד לחיבור העם כולו, בהופעה לאומית של עבודת ה' בבניין ירושלים. לכן, שונה שם העמותה ל'תנועת ירושלים – עובדים את ה' כעם'.

חילוקי הדעות בין בני החבורה בנוגע למתווה המעשי, חייבו אותם ליישר קו באשר לייעד. ככל שנראה עין בעין לאן אנו רוצים להגיע, בעומק ובבהירות, כך יקל עלינו לשתף פעולה, ואף להגיע להסכמה, באשר לדרך. לכן, רוב המאמר כתוב בשפת הייעד, החזון. אין זו שפת הפעילות הראויה לשוטף, אלא נמצאת ברקע, בחלק האחורי של מוחות הפעילים. גם באתר האינטרנט המאמר מופיע בצורה אחורית ולא פרונטאלית. שפת הפעילות מפורטת לקמן בנפרד בפרק 'תוכן השיעור המציג את דורשי ירושלים'.

מאמר זה נקרא 'דרישת ירושלים', על משקל הספר 'דרישת ציון' של הרב צבי הירש קלישר זצ"ל. כשם שהוא בישר את תנועת הציונות, שיבת העם לארצו, כך מאמרנו מבשר את תנועת ירושלים, הפועלת לבניין ירושלים.

תנועת ירושלים

תנועת ירושלים – עובדים את ה' כעם אחד

"למען ציון לא אחשה, ולמען ירושלים לא אשקוט, עד יצא כנגה צדקה, וישועתה כלפיד יבער" (ישעיהו סב, א)

בתחיית עם ישראל שני שלבים: ציון וירושלים.² תנועת הציונות היא תחיית החול, ותנועת ירושלים היא תחיית הקודש.³

התחייה היא מעבר ממצב של איברים מפורדים, קהילות בגלות, למצב של גוף אחד חי, עם בארצו.

תחיית החול היא מעבר מקהילות לעם, בקיום החומרי. בקום המדינה הבין העם שיש ערך עליון מהחופש של כל קהילה להתנהל כרצונה, והוא הקיום המשותף שלנו כעם. כולנו מחויבים למדינה, כמנגנון ריכוזי שמארגן את הקיום המשותף.

תחיית הקודש היא מעבר מקהילות לעם, בעבודת ה'. יש ערך עליון מהחופש של כל קהילה לעבוד את ה' כרצונה, והוא עבודת ה' המשותפת שלנו כעם. תודעה זו היא תנאי הכרחי לבניין ירושלים.

בקודש, התחייה עדיין בחיתוליה. ברוך ה', יש רבנות ראשית ובתי דין רבניים. אך המעבר, מעבודת ה' בקהילות נפרדות, לעבודת ה' כעם, רחוק מלהיות מושלם.

החזון של תנועת ירושלים הוא לעבוד את ה' כעם. לחולל את המעבר מקהילות לעם, עכשיו בקודש.

השם

שם התנועה הוא: "תנועת ירושלים – עובדים את ה' כעם אחד". ירושלים מחברת ומאחדת את העם.⁴ היא נבנית על ידי מעבר מעבודת ה' כשבטים פזורים וקהילות נפרדות, לעבודת ה' כעם אחד.⁵

המפעלים

מפעלי התנועה הם:

- שלום ירושלים – מערכת משפט תורנית.
- דורשי ירושלים – בית מדרש כלל ישראלי.
- בוני ירושלים – רשת בתי מדרש נוער.

מפעלי התנועה מקיימים שתי מצוות, מינוי שופטים ותלמוד תורה. שתי מצוות אלו אמורות להתקיים כעם אחד, בהנהגת בית הדין הגדול בירושלים, כפי שקוימו בהנהגת משה רבינו.⁶

מערכת משפט:

"שפטים ושטרים תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלהיך נתן לך לשבטיך ושפטו את העם משפט צדק" (דברים טז, יח)

בית המדרש העליון יוצר את התורה שבעל פה ומלמד אותה לעם:

"כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין ובין נגע לנגע דברי ריבת בשעריך וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו: ובאת אל הכהנים הלויים ואל השפט אשר יהיה בימים ההם ודרשת והגידו לך את דבר המשפט: ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא אשר יבחר ה' ושמרת לעשות ככל אשר יורוך: על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (דברים יז, ח-יא)¹

מפעלי התנועה מקיימים את המצוות הללו כעם, כפי שניתן לקיימן בזמן הזה. מלבד השאיפה להתקדם בסייעתא דשמיא לקיומן השלם, המצוות מוטלות עלינו לקיימן כעם, כפי שידינו משגת, כבר היום.

מקהילות לעם

לכל מצווה ישנו מעגל שמחוייב בה:

ישנן מצוות המוטלות על הפרט: תפילין, נרות שבת, מזוזה, מעקה, אהבת הרע, וכדו'.^א

ישנן מצוות המוטלות על הקהילה: בניית בית כנסת, בית עלמין, מקווה, בית ספר, וכדו'.^ב

ישנן מצוות המוטלות על העם: מלך, סנהדרין, מקדש, וכדו'.

ישנן מצוות שמוטלות על כל המעגלים, ואופן קיומן יתעלה ממעגל למעגל:

תפילה: ביחיד, בציבור בבית כנסת, וכעם בבית המקדש.^ג

צדקה: ביחיד, כקהילה,^ד וכעם.^ה

משפט: ביחיד,^ו כקהילה,^ז וכעם.^ח

תלמוד תורה: ביחיד, כקהילה, וכעם, כדלקמן.

כיוון שתחיית הקודש מחייבת להעלות את עבודת ה' מקהילתית ללאומית, בחרנו ליישם זאת במצוות שקיומו בגלות כקהילות, וכעת עלינו להעלותן לקיום כעם. הן הסולם עליו יעלה הקודש מקהילות לעם. התמקדנו, בשלב זה, בתלמוד תורה ובמינוי שופטים, מסיבות מהותיות ומעשיות.

ההופעות הלאומיות של התורה והמשפט משתנות מדור לדור, ונראו אחרת בכל התקופות: בדור המדבר, משבאו לארץ, בבית ראשון, בגלות בבל, בשיבת ציון ובבית שני, בגלויות הסנהדרין, ובישיבות הגאונים. השוני נובע מההנהגה האלוקית בכל דור, מתפקיד הדור בהשתלשלות התורה בהיסטוריה, ובהתאמה, מהמציאות המשתנה.^ט

השאלה שעומדת לפתחנו היא: כיצד נתקדם אנו להופעת התורה והמשפט כעם? מהו התפקיד המוטל עלינו? מה מעשי? מהם הביטויים להופעה לאומית? אנו נדרשים לסלול דרך להתקדם במופע הלאומי של התורה והמשפט, באופן מעשי, מחד, ומקדם לחזון, מאידך. מתוך בירורים אלו נולד מסמך זה.

מנהיגות רוחנית

לתנועת ירושלים מנהיגות רוחנית. חברי המנהיגות הם חברי העמותה, כלומר, בעלי השליטה בתנועה.

ההנהגה מורכבת מראשי ישיבות ורבני ישובים, וכל העונה לקריטריון מוזמן להצטרף.¹

ההנהגה בוחרת וממנה שני פורומים:

- ועד העמותה, המקיים ישיבות שוטפות, אחת לשלושה חודשים, ובו שבעה חברים.
- נשיאות מערכת המשפט 'שלום ירושלים' המיישבת חילוקי דעות בין חברי התנועה, ובה שבעה חברים.

שלום ירושלים – מערכת משפט

'שלום ירושלים' זו מערכת משפט תורנית, המשכינה שלום בין חברי תנועת ירושלים.

לאחר שהמנהיגות הרוחנית בוחרת וממנה נשיאות למערכת המשפט, חברי התנועה מקבלים על עצמם את מערכת המשפט 'שלום ירושלים' כבורר במחלוקות ביניהם, במידה וייווצרו. כל הפרטים באתר.

פסק הלכה / הרב יעקב אריאל

התורה מצווה "שופטים ושוטרים תתן לך".

נחלקו הפוסקים אם בזמן הזה, שבטלה הסמיכה, המצווה מדאורייתא או מדרבנן.¹ מכל מקום, חובה לקיימה, וכן נהגו בכל תפוצות הגלות.²

מגדרי המצווה:

- א. בחוץ לארץ לכל עיר מערכת משפט נפרדת, ובארץ ישראל מערכת משפט לאומית.³
- ב. חכמי ישראל, מנהיגי הציבור, ממנים את הדיינים.⁴
- ג. הציבור מעניק סמכות למערכת המשפט.⁵ ומממן אותה.⁶

כיום בארץ, המצווה לא מתקיימת על ידי:

- מערכת המשפט האזרחית. שנאמר "תתן לך", כלומר בדיני ישראל.⁷
- בתי הדין הרבניים. מקיימים את המצווה באופן חלקי בלבד, כיוון שתחום סמכותם מוגבל על ידי המדינה למעמד אישי בלבד.
- בתי דין פרטיים. ממלאים תפקיד חשוב, אך אינם מהווים קיום למצוות מינוי שופטים: א. סמכותם נובעת מהסכמת בעלי הדין ולא מכח הציבור. ב. אינם ממונים על ידי מנהיגות אחת כללית.

ראוי להסדיר מערכת משפט תורנית בחוק.⁸ עד אז, הדרך לקיום המצווה היא: **לבנות מערכת משפט לאומית על ידי מנהיגות רוחנית כללית, ולהעניק לה סמכות ציבורית.** היא שתאציל סמכות לבתי דין, הקיימים ואחרים.

כל חברה אנושית מקיימת את מצוות בני נח, ומסדירה את חיי החברה על פי ערכי המוסר שלה, באמצעות מערכת משפט. רק ערכי התורה לא מתגשמים בחיי החברה המאמינה בהם באמצעות מערכת משפט מחייבת. מצב זה הוא חילול השם, ואסור לקיימו.⁹

תנועת ירושלים שייכת למנהיגות רוחנית רחבה, ומזמינה כל ראש ישיבה ורב ישוב, ולכן ראויה לבנות את מערכת המשפט התורנית הלאומית.¹⁰ הצטרפות ציבור לתנועת ירושלים, תוך קבלת מערכת המשפט שלה, 'שלום ירושלים', כבורר בין חבריה, מעניקה לה סמכות ציבורית.

לכן מצווה על כל יהודי להשתתף בהתארגנות הציבורית לקיום המצווה: להצטרף לתנועת ירושלים, להעניק סמכות למערכת המשפט שלה, ולהשתתף במימון פעילותה.¹¹

דורשי ירושלים – בית מדרש כלל ישראלי

השם 'דורשי ירושלים' מיוסד על המילה "ודרשת" בפסוק: "ובאת אל הכהנים הלויים ואל השפט אשר יהיה בימים ההם ודרשת והגידו לך את דבר המשפט", שמקורה בדרישת משה: "ויאמר משה לחתנו כי יבא אלי העם לדרש אלקים". זהו המקור הראשוני לחובה המוטלת עלינו לדרוש את התורה ממקור אחד, ללמוד בבית מדרש כלל ישראלי.

המובן הבסיסי בו בית מדרשנו מקדם אותנו לקיום "ודרשת" הוא עצם השייכות של ביהמ"ד להנהגה רוחנית כלל ישראלית. הבעלות היא בעלת ערך עצמי, אך היא גם באה לידי ביטוי, במספר אופנים:

- הם מעודכנים על הפעילות ומעורבים בה, וזכותם להשתתף בקבלת החלטות כשירצו בכך.
- הם בוחרים וממנים וועד, שמקיים ישיבות שוטפות, ומכריע בכל הסוגיות השייכות לפעילות.
- הם בונים את מערכת המשפט 'שלום ירושלים', המכריעה בחילוקי דעות בין השותפים בפעילות.

על גבי בסיס זה, נבנה בית מדרש שמחבר לומדי תורה. הפסוק מקדים את "ודרשת" ל"והגידו לך", כי העיקר הוא שינוי חברתי בציבור, הדורש תורה כעם אחד, כאיש אחד בלב אחד.

באתר האינטרנט - פרסום שיעורים חיים של רבנים מכל גווי התורה.

במציאות הממשית – רשת בתי מדרש עירוניים, שבכל אחד מספר תכניות לימוד. הלימוד מתקיים בימי שני אחת לשבועיים. חיבור הלומדים והגוונים, כאיש אחד בלב אחד, מתבצע בשלושה מעגלים:

חיבור בתי המדרש ברשת: 20:00-20:30 - שיעור של אחד מרבני התנועה לכל בתי המדרש בתקשורת וידאו איכותית.

חיבור הקהילות ותכניות הלימוד בכל בית מדרש: 20:30-21:30 - לימוד עצמי בחברותות של כל תכניות הלימוד יחד באולם בית הכנסת, בסבב בין בתי הכנסת בעיר.

חיבור גווי התורה בכל תכנית לימוד: 21:30-22:15 – השיעור מועבר על ידי שני רבנים מגוונים ביחד.

חיבור הלומדים בחבורה

לעומת תפילה במניין, תודעת הלימוד בחבורה לא מפותחת. רבים סבורים שחבורה היא רק צורך, ולא ערך כדברי חז"ל וכמקובל בישיבות.^כ חבורה מגדילה את מספר הלומדים ואת הקדושה.^ל תכנית לימוד כוללת שיעורי פתיחה וסיום בחבורה, ולימוד עצמי בחברותות בתוך. אחד מדרכי קניין תורה הוא "דיבוק חברים".^{לא} נמנה 'רכז חברתי', שידיבק את החברים בדרכים שונות.

מעבר התורה לא"י מחייב מהפך ביחסי תלמידי החכמים, מחובלים ומרורים בהלכה, למנעימים ונוחים בהלכה.^{לב} תלמידי חכמים שחולקים בעיר אחת חייבים להתחבר.^{לג} הציבור כמה למפגש

בין רבנים מגוונים שונים, והחיבור יעורר את נקודת האחדות שבנשמה, וימשוך את הציבור.^{לז}
**נשאף לשלב בשיעור שני רבנים, מגוונים ככל האפשר. השילוב יתאפשר ברמות שונות: שבוע
שבוע, או שהשיעור יתחלק חצי חצי, או בפנל דיון משותף.**

חיבור הלומדים בבית מדרש

קדושת בימ"ד עליונה מקדושת ביכ"נ.^{לח} הפער בין לימוד בבית ללימוד בבימ"ד גדול מהפער בין תפילה בבית לתפילה בביכ"נ.^{לז} ובכל זאת, את בתי הכנסיות עם ישראל שיקם בציון, אך את בתי המדרשות, כמוסד קהילתי לתורה, עדיין לא. בוגרי הישיבות, תלמידי החכמים, אמורים לבנות אותם, ולא למצוא פתרון פרטי ללימוד של עצמם וחבורתם.^{לז} חז"ל מטילים עליהם אחריות לבניין ביהמ"ד ההמוני.^{לח} רק הלומד בהמון יזכה לתורה, ותלמיד חכם שמתנער מאחריותו ולומד לבד חייב מיתה, מיטפש וחוטא.^{לט}

ביהמ"ד העירוני ילמדו מספר תכניות לימוד באותה שעה במקביל, כאשר השיעורים בכיתות נפרדות, והלימוד בחברותות באולם משותף.

היצע מגוון של תכניות לימוד והמוניות, ירוממו את ביהמ"ד כאבן שואבת לרחוקים. בדומה ולהבדיל, לכח המשיכה של קניון על פני מכולת שכונתית. **מפגש אחת לשבועיים**, נתעלה על המחלוקות, ונתכנס בכל עיר ועיר לבימ"ד אחד, שמאפשר לכל אחד ללמוד וללמד כפי שלבו חפץ.^מ העיר היא מעגל שייכות אחד של שלום.^{מא} כל אחד יתעלה על השייכות לקהילתו, קהילת הישיבה וקהילת בית הכנסת, אשכנזים וספרדים, צעירים ומבוגרים, דתיים וחילוניים, הגרעין והקליפה, היישוב והעיר, ונוציא לפועל את שייכותנו ל"קהילת יעקב".^{מב}

חיבור הלומדים בעם

"ובאת אל הכהנים הלויים ואל השפט אשר יהיה בימים ההם ודרשת והגידו לך את דבר המשפט" (דברים יז ט)

זהו בית המדרש הכלל ישראלי, האחד. שם דורשים את התורה בי"ג מידות. משם יוצאת התורה ורווחת לכל ישראל, בפועל, בשני אופנים:

א. באמצעות המנהיגויות המקומיות, שהיו מתכנסות שם, לומדות את הדינים, וחוזרות למקומותיהן להורותם לציבור, ואוי לזקן ממרא.^{מג}

ב. כל אחד היה מגיע לשם, במצוות מעשר שני, ולומד מהם כפי כוחו, כלשון הפסוק "למען תלמד", וכדרשת חז"ל: "ר' ישמעאל אומר מעשר שני שאדם מביא לבית הבחירה נכנס ללשכת הגזית ורואה חכמים ותלמידיהן יושבין ועוסקין בתלמוד תורה לבו מנדבו לתלמוד תורה" (מדרש תנאים, דברים יז, כב).

אנו רוצים לקיים את הציווי "ודרשת" המוטל עלינו! אין שום אונס שפוטר אותנו. כדי לאפוקי מהו"א שהציווי תלוי בבניין בית המקדש, בא תנורו של עכנאי, וכלשון הספרי: "ובאת, לרבות בית דין שביבנה". וכן אומרת הגמרא, שהשבת המשפט, בית הדין הגדול, קודמת לבנין בית המקדש.

כדי לקיים את הציווי עלינו לבנות את "השופט אשר יהיה בימים ההם", כלומר, מנהיגות רוחנית לאומית, שממנה תורה יוצאה לכל ישראל. אך אין מלך בלא עם, אין מנהיגות בלי ציבור. המנהיגות מנהיגה ציבור, ונושאת דגל, אך היא הולכת רק צעד אחד לפניו ולא שנים. הציבור

צריך לקבל את מנהיגותה. כפי שהציבור יקיים "ובאת... ודרשת" כך יתעצמו מציאותו וכוחו של "השופט אשר יהיה בימים ההם". ככל שיתרחב הציבור שייענה, יתגייס, יירתם, ויפעל, כך המנהיגות תתרחב, תרחיב את הדגל, ותגביה את הנפתו.

למעלה משמונים רבנים התאחדו כדי להניף את דגל בית המדרש הכלל ישראלי, ולהנהיגו כבית מדרש אחד, בהצטרפותם כחברי עמותה לתנועת ירושלים. זו התחלה של בחינה של מנהיגות רוחנית לאומית, שכן כל רב שעונה לקריטריון המנהיגותי, כלומר שיש לו ציבור שהוא מנהיג אותו, ראש ישיבה או רב ישוב, מוזמן להצטרף.

כעת הם מצפים לציבור, בצדק. הציבור מצווה לדרוש את התורה כעם אחד, בבית מדרש הלאומי שהם בנו, תוך קבלת מנהיגותם. ככל שיגדל מספר הלומדים שידרשו את התורה כעם אחד, בבית המדרש 'דורשי ירושלים', כך יגדל מספר הרבנים במנהיגות. וככל שרמת החיבור בין הלומדים תתעצם, כך רמת החיבור של רבני המנהיגות לכלל מנהיגות אחת תתעצם.

התורה ניתנת לעם ישראל כעם אחד ולא לקהילות נפרדות, וזה תנאי לקיום העם בארץ.^מ בגלות התורה הופיעה כקהילות, והגאולה מחייבת לקבל תורה כעם.^מ כדי לזכות ל"מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים" צריך לקיים "ויחן שם ישראל – כאיש אחד בלב אחד".^מ לימוד תורה כעם התקיים בזמן שבית המקדש קיים במעמד הקהל. מעשר שני מביא ללימוד תורה בבימ"ד כלל ישראלי, מחייב לשהות בירושלים תקופה ארוכה, כדי ללמוד במרכז הלאומי.^מ חורבן הבית התאפיין במעבר מבימ"ד אחד לבתי מדרש נפרדים. שמעיה ואבטליון עדיין לימדו בבימ"ד אחד, כידוע מהסיפור על הלל הזקן.^מ אך הלל ושמאי כבר לימדו בבתי מדרש נפרדים, בית הלל ובית שמאי, וזהו דור החורבן.^מ

הציפיה לבן דוד ודרישת ירושלים מחייבות להחזיר את התורה למקומה, לבימ"ד אחד.^ג האחדות שהופיעה בחול בהתקבצות קהילות לעם בארצו, תופיע בקודש בהתקבצות קהילות הלומדים לבימ"ד אחד. רק כשהתורה תופיע באחדות היא תקרב רחוקים.

בתי המדרש מתחברים באמצעות תקשורת וידאו איכותית, מסכים גדולים ומצלמות וידאו. המפגש של כולם הוא באותו מועד, ימי שני אחת לשבועיים, 20:00-22:15, ובאותה מתכונת: 30 דקות: לימוד או שיעור משותף לכל בתי המדרש בתקשורת וידאו. שעה: לימוד עצמי בחברותות.

45 דקות: שיעורים.

תכניות הלימוד מתקדמות בספרים הנלמדים בקצב מתואם, כך שניתן להשתתף בשיעורים המתקיימים בבתי המדרש אחרים באמצעות תקשורת וידאו. אירועים סיום וסיוורים משותפים, ועוד.

מדרגות החיבור של הלומדים

אחת מדרכי הפעולה של התנועה היא התקדמות בהדרגתיות. אחד מצירי ההתקדמות הוא רמת החיבור, ועלינו להגדיר את מדרגותיו, ולהתקדם בהן שלב אחר שלב.

מדרגות החיבור בין הלומדים הן: שלום, חיבור, ואחדות.^{נא}

א. שלום.

השלום הוא היכולת לפעול יחד, בשיתוף פעולה. הוא מתבטא ב'דורשי ירושלים' בדרכים הבאות:

- חברות בתנועה אחת.
חברי התנועה פועלים יחד, ולא מתפצלים כאשר נוצרים חילוקי דעות, אלא מקבלים מנגנון הכרעה. מנגנון ההכרעה של התנועה הוא מערכת המשפט 'שלום ירושלים'. לכן, השלב הראשון של המצטרף לבית המדרש הוא חברות בתנועה, בהסכמה לקבל את 'שלום ירושלים' כבורר בחילוקי דעות בין חברי התנועה. הסכם הבוררות מתייחס לחילוקי דעות בהקשר לפעילות, וגם למחלוקת בין חברי התנועה שלא קשורה לפעילות.
שלב זה הכרחי, כיוון שהניסיון מלמד, שמחלוקת בין הלומדים מעיבה על הפעילות המשותפת, ולפעמים לא מאפשרת אותה. ועוד, ההצטרפות לתנועה מבטאת הזדהות בסיסית עם ערכיה, ורק שותפות מתוך הזדהות ומחויבות מבטיחה יציבות.
ארגון משותף.
- ברמת הסניף: המתנדבים פועלים כצוות, במבנה ארגוני מסודר.
ברמת הרשת: צוותי הסניפים, המארגנים את הפעילות, פועלים בתיאום ובשיתוף פעולה. הם נפגשים בזום מדי שבוע לברור החזון ודרכי הגשמתו, כותבים את מסקנותיהם במאמר 'דרישת ירושלים', ופועלים בסניפים לאורו.
- לימוד יחד בבית מדרש אחד.
ברמת הסניף: כל תוכניות הלימוד מתקיימות באותו זמן, ימי שני 20:00-22:15, שבוע גברים שבוע נשים. ובאותו ומקום, כך שכולם לומדים יחד. לכל תכנית לימוד יש תוכן שונה ושיעור נפרד, אך בשלב הלימוד העצמי בחברותות, כולם מתכנסים לאולם אחד. כל שבועיים בבית כנסת אחר.
- ברמת הרשת: כל הסניפים לומדים באותה שעה. תחושת המקום האחד נבנית ע"י מסך בכל בית מדרש, עליו מוקרנת הפעילויות המתרחשות בכל בתי המדרש בזמן זה.
- אפשר ללמוד בסניף אחד, ולהשתתף בשיעור בסניף אחר, בזום.
- פרסום שיעורים ותפילות בזום באתר 'דורשי ירושלים'.

ב. חיבור.

אם השלום מאפשר לפעול אחד ליד השני, החיבור הוא אחד עם השני. הוא מתבטא ב'דורשי ירושלים' בחיבור דעות שונות על ידי משא ומתן.
ברמת תכנית הלימוד: שני מלמדים או לימוד בחבורה.
ברמת בית המדרש: אירועי רב שיח.
ברמת הרשת: תיאום תוכניות הלימוד בין בתי המדרש, כך שכל הלומדים גמרא ילמדו את אותה סוגיא, ולומדי תנ"ך את אותו הפרק, וכדו'. כינוס התוצרים באתר, ומשא ומתן בהם.

ג. אחדות.

אחדות היא שהשוניים פועלים פעולה אחת כגוף אחד. היא מתבטאת ב'דורשי ירושלים' בדרכים הבאות:

- שמיעת שיעור אחד.
ברמת בית המדרש: שיעור קצר של אחד מרבני בית המדרש.
ברמת הרשת: שיעור קצר של אחד מרבני התנועה לכל הסניפים בזום.
- תוצר לימודי אחד.
ברמת תכנית הלימוד: איחוד הדעות השונות בסוגיא הנלמדת לכדי תוצר כתוב אחד, בשיטת 'לימוד בחבורה'.
ברמת הרשת: איחוד תוצרי הלימוד שבאתר לסיכום אחד.
- הכרעה בסוגיות שנויות במחלוקת.

אם כן, בשלב ראשון נלמד תורה בשלום, כתלמידי חכמים שמרבים שלום בעולם.²³ כאשר תהיה בשלות לכך, צורך מעשי או תביעה ציבורית, נתקדם לחבור בין הלומדים, ולאחר מכן לאחדות. כרגע התחושה היא שזה עתידני.

מתווה מעשי לפיתוח סניף של בית מדרש

(שלב ראשון: 1) בניית צוות ושלד של בית המדרש.

סדר פעולות החוזר על עצמו מדי שבועיים:

- א. לקבוע בית כנסת בו עומדים ללמוד במפגש הקרוב (אחת לשבועיים).
  - ב. לקראת המפגש, להיפגש עם אנשי המפתח בבית הכנסת: רב, מנהיג רוחני, מוקד חברתי, גבאי, חבר וועד. במטרה לחבר אותם לחזון ולתנועה.
  - ג. בתיווכם, להזמין את מתפללי בית הכנסת למפגש, בדרשת ליל שבת, פרסום, וכדו'.
  - ד. במפגש להעביר שיעור למפללים שהגיעו ובו להציג את בית המדרש (תוכנו מפורט לקמן), בשאיפה לצרף כמה שיותר לתנועה, ללימוד הקבוע בסבב בבתי הכנסת, ולצוות.
  - ה. לבנות ולהפעיל תוכניות לימוד בהתאמה לגידול במשתתפים, במתכונת הנ"ל.
- שלב שני: הזמנת כלל הציבור והנהגתו הרוחנית לפעילות השוטפת ולאירועי שיא.

תוכן השיעור המציג את בית המדרש

מקור 1 (דברים יז ח-ט) "כי יפלא... ודרשת והגידו לך את דבר המשפט": באידיאל התורה אחת, ומצב הפירוד הוא גלותי ועתיד להשתנות. **הסבר מקור השם 'דורשי ירושלים'.**

מקור 2 (שבת לג:): "יאמרו: זונות מפרכסות זו את זו, תלמידי חכמים לא כל שכן?". המצב בו ההתאחדות לכדורגל מצליחה, למרות היריבות בין הקבוצות, לנהל טורניר במשותף, ותלמידי החכמים לא מסוגלים ללמוד בבית מדרש משותף, הוא חילול השם. **הצגת פעילות בית המדרש, והאופן בו הוא מחבר את קהילות בתי הכנסת.**

מקור 3 (דברים טז יח) "שופטים ושוטרים תתן לך". **מצווה להצטרף לתנועת ירושלים.**

מקור 4 (נצח ישראל נג) אהרון ומשה, אליהו ומשיח, שני שלבים בגאולה. **מענה לשאלה השכיחה: היחסים בין הקהילות טובים. תשובה: יחסים טובים זה השלב הראשון, קיבוץ גלויות. השלב השני הוא חיבור בבית מדרש אחד, עיסוק בתוכן ביחד.**

מקור 5 (שיר השירים ה ב-ז) "קול דודי דופק". חלון הזדמנויות מחייב. **הנעה לפעולה.**

בוני ירושלים – בית מדרש נוער

הרשת נקראת "בוני ירושלים" על שם הפסוק: "ירושלים הבנויה בעיר שחוברה לה יחדיו" (תהילים קכג, ג)

דרכי פעולה

שני סוגי אחדות

למילה "אחדות", ודומותיה, שתי משמעויות שונות בתכלית²³:

א. אחדות אנושית. מערכת יחסים חיובית בין אנשים.

ב. אחדות מפעלית. ארגון אחד בו שותפים אנשים שונים.

שני אנשים באחדות מסוג א: אוהבים אחד את השני, חברים טובים, נפגשים לעיתים קרובות, עוזרים בעת צרה, וכדו'.

שני אנשים באחדות מסוג ב: בעלי עסק משותף. בנקודה מסוימת בחיים, הם פועלים כגוף אחד. הם לא בהכרח אוהבים וחברים, אם כי זה בוודאי יכול להיטיב לעסק.

ציבור באחדות מסוג א: אוהבים, לא רבים, נפגשים באירועים, עוזרים אלו לאלו, וכדו'.

ציבור באחדות מסוג ב: יש להם מוסדות משותפים, שהם מפעילים אותם כגוף אחד: עירייה, מערכת חוק משפט, וכדו'. ייתכן שהיחסים ביניהם לא כל כך טובים, עד שזה יכול להוביל לפירוק הגוף האחד, אך כל זמן שבהקשר מסוים בחיים הם פועלים כגוף אחד, במובן זה הם באחדות.

עם ישראל באחדות מסוג א: כל הקהילות עוזרות אחת לשניה בעת צרה, חליפות מכתבים בין הקהילות, וכדו'. זה היה קיים גם בגלות, אם כי בוודאי היה טעון שיפור.

עם ישראל באחדות מסוג ב: מדינה אחת על כל מערכותיה, חוק ומשפט אחד לכולם. קולות המריבות עולים עד לב השמים, אך בינתיים ברוך השם, בנקודת השייכות לשלטון, חיים באחדות, יש שלטון אחד, ולא מתפצלים לשתי מדינות. אמנם מיעוט מהעם שותף למדינה, והרוב במדינות אחרות, ובקום המדינה היו כאן מיעוט שבמיעוט, אך אזרחי המדינה חיים באחדות כעם אחד, כיוון שהם שותפים בארגון אחד, שבנוי כארגון לאומי ולא כארגון פרטי או קהילתי. אחדות זו התחדשה בקום המדינה.

ההפך מאחדות מסוג א הוא ריב, וההפך מאחדות מסוג ב הוא פיצול.

ישנם אינסוף אנשים וארגונים הפועלים לחיזוק האחדות בעם ישראל מסוג א. במובן זה, כדאי שיהיו הרבה מסלולים במקביל, כמה שיותר.

תנועת ירושלים פועלת לחדש את האחדות מסוג ב. המדינה עשתה זאת בהקשר לחיי החול, ותנועת ירושלים פועלת לעשות זאת בחיי הקודש.

במובן זה, לא טוב שיהיו כמה במקביל. זה כמו להקים כאן שתי מדינות. עלה רעיון כזה לאחרונה, להקים 'מדינת יהודה', בהתבסס על התפלגות הממלכה בבית ראשון ליהודה וישראל. בלשון המעטה נאמר שזו עדיפות ב. כל זמן שיהיו שתי תנועות לאומיות, בית המקדש לא ייבנה. לכן, אם תקום תנועה מקבילה, נשאף לאחד אותן.

האחדות מסוג ב, היא החידוש שלנו. זהו השלב הדרוש כעת, בדרך לכינון סנהדרין ובנין ירושלים, וכדי להתקדם בתהליך הגאולה ולא לחזור לגלות, כי הדבק החולי כבר מתקשה להדביק.

זה לא משנה כמה אנשים שותפים לזה, המנגנון בנוי בצורה לאומית: כל הרבנים מוזמנים להנהיגה אחת, והציבור פועל כגוף אחד בהנהגה זו.

כל המפעלים העצומים שנעשו במשך אלפי שנה, ועדיין נעשים, להגברת האחדות מסוג א, מאפשרים לאחדות מסוג ב לצאת אל הפועל, והיא החידוש של תנועת ירושלים.

הנהגה וציבור

ההנהגה מנהיגה את הציבור, ונושאת דגל, אך היא הולכת רק צעד אחד לפניו ולא שנים. הציבור מקבל את ההנהגה, ופועל מכוחה. רק לאחר שציבור רחב יענה, יתגייס, יירתם, ויפעל, אז ההנהגה תתרחב, תרחיב את הדגל ותגביה את הנפתו.⁷¹ מנהיגות מאוחדת לא תיבנה במנותק מהמצב החברתי בעם. רבנים מתאחדים למנהיגות כפי תחושתם את דרישת הציבור בכך. אין מלך בלא עם, ומאן מלכי רבנן. הם לא רוצים לשאת דגל ולקרוא אחרי, ולגלות שאף אחד לא נענה, ולהתבזות.

הדרגתיות

ההתקדמות בהגשמת החזון תיעשה בהדרגתיות. לכן, אף ששאיפתנו לבניין ירושלים, לא נעסוק כעת בחידוש הסנהדרין, עליה להר הבית וכדו'. הדרך להגשמת החזון נמשכת אלפי דורות, ועדיין נותרה כברת דרך. כל צעד קטן הוא בעל ערך גדול ונשגב, כערכו של היעד, ירושלים. נתקדם להגשמת החזון בשלבים, בצעדים מדודים, ולא בדילוגים מצידנו, אלא אם יגיעו מצידו יתברך, מכמה סיבות. חשוב להגדיר אותן כדי לגזור מהן את הקצב:

- בשלות נוציא לפועל כל שלב כאשר הוא בשל להגשמה, ולא נחטא בהעפלה, אכילתה פגה, או בבחינת אכילת ערלה.⁷²
- יציבות כאשר מבססים את השלב הראשון, כך שהוא יציב ובר קיימא, מתקדמים לשלב הבא.⁷³
- למידה כיוון שהדרך לא סלולה וכבושה, יש ללמוד תוך כדי תנועה. נדרש מאיתנו דיוק רב. הלמידה כוללת הקשבה לשטח, תשועה ברוב יועץ, מעורבות של ההנהגה, בחינת השלכות, ועוד תהליכים מורכבים הדורשים זמן ובחינה עמוקה של כל שלב

בהשלכותיו. רק אחרי בדיקה, ותיקון הטעון תיקון, אפשר להתקדם בבטחה. התיקון נדרש לפני שהטעות גובה מחיר יקר.

דרכי שלום

השותפים פועלים יחד, על מנת שלא להתפצל עקב חילוקי דעות. לשם כך, כל השותפים לפעילות נדרשים להצטרף לתנועה, ובזאת לקבל על עצמם את 'שלום ירושלים' כמנגנון הכרעה.

שינוי חברתי

העמותות בעולם נחלקות ככלל לשני סוגים: 1. פילנתרופיה, עזרה לנזקקים, כגון עניים וחולים וכדו'. 2. שינוי חברתי, כגון קידום השלום, איכות הסביבה, שינוי השלטון, וכדו'.

תנועת ירושלים פועלת לשינוי חברתי. היא לא שואפת לתת מענה לצורך קיים, אלא להעצים צורך רדום. הצורך הרדום הוא השאיפה של היהודי להשבת המשפט ובניין ירושלים. התנועה מציעה מתווה מעשי להתקדמות בהגשמת השאיפה, ע"י עבודת ה' כעם, וכך בונה את התודעה המעוררת את הצורך הרדום, ונותנת לו מענה.

המספר הדרוש להגדרת פעולה כלאומית

כמובן שמספר החברים בתנועה והשותפים בפעילות משפיעה על ערכה, בשמיים ובארץ. עם זאת, לא הכל נמדד ברייטינג. "חביבה עלי כת קטנה שבארץ ישראל מסנהדרין גדולה שבחוצה לארץ" (ירושלמי נדרים ו ח). גם חבורה קטנה של מאות אנשים שמצטרפת לתנועת ירושלים מקיימת את מצוות מינוי שופטים. אין דרך למדוד את ההשפעה של פעולותינו בשמיים ובארץ בזמן אמת, ולכן המספר המצומצם לא מחליש אותנו.

ההופעה הלאומית של הקודש לא תתרחש בבת אחת, כפי שההופעה הלאומית של החול לא התרחשה בבת אחת. בקום המדינה היו בה 600,000 איש, כ 5% מכלל היהודים, ועד היום רוב העם בגלות, ובכל אופן זהו מופע לאומי של העם, מדינת היהודים. לרבות מהעליות לארץ (שיבת ציון, בעלי התוספות, מגורשי ספרד, ר' יהודה החסיד, האור החיים, החסידים ותלמידי הגר"א, הבילויים וחובבי ציון) היו שאיפות לאומיות למרות מספרן הנמוך, וזה מה שנתן להן את ערכן ואת תרומתן להתממשות השאיפות.

גם תנועת ירושלים המצומצמת היא מופע לאומי, גם מצד שאיפתה לבניין ירושלים אך בעיקר מצד היותה נתונה להנהגה כלל ישראלית במבנה שלה. "הון מהבל ימעט וקבץ על יד ירבה, תוחלת ממשכה מחלה לב ועץ חיים תאוה באה" (משלי יג יא-יג). כשהתהליך מדוייק ואמיתי, הגידול האיטי מספק, וכל הופעה של קדושה משמחת בפני עצמה, ללא ציפיה תלוית בעתיד.

השלמות

מי מעכב / בביאור מפסידי האחדות וההרחקה מהם

1. קמצא ובר קמצא – פירוד בין מגזרים

פירוד בין מגזרים הוא שנאת חינם.¹¹ על זה חרבה ירושלים, ובאהבת חינם תיבנה.¹²

2. קרח ועדתו – קהילתיות יתר

קרח משך מאתים חמישים ראשי סנהדראות, "ויקהלו". קהילתיות יתר היא מחלוקת ופירוד מכלל ישראל.^ט

3. ההוא סבא – קנאות לאמת במחיר השלום

"האמת והשלום אהבו" - דרוש איזון, ונטייה קיצונית לאמת, על חשבון השלום, היא חילול השם.^פ

4. כהני הבמות – העדפת כמות על פני אחדות

היצר הטוב של כהני הבמות הוא העדפת הכמות על פני האחדות.^א היצר הרע הוא תאוות השלטון, העדפת המנהיגות הבלעדית שלהם על פני מנהיגות רחבה.^ב

5. סנהדרין גדולה – שלא להרבות הטורח

על לומדי התורה מוטלת אחריות להופעת התורה בדור.^ג

6. בני שמואל – העצמת מוסדות הקהילה

העצמת מוסדות הקהילה לא תהיה מוגזמת, כך שתמנע מעבר ממקום למקום מתוך אחריות לכלל.^ד

פיזור וכינוס של לומדי התורה

חז"ל התמודדו עם הצורך לפזר את לומדי התורה בפזורות העם, מחד, ולכנסם למרכז אחד, מאידך.

חכמי הסנהדרין עצמם התפזרו בתפוצות העם, והקימו בהן ישיבות.^ה הם התכנסו מעת לעת במושבי הסנהדרין, בלשכת הגזית, ובעשר הגלויות אליה גלתה.

פיזור, כדי לבנות מרכז תורני בכל מקום, שיביא את התורה לעם. זאת במקום הלוויים והכהנים, שלא מלאו את תפקידם. לכן הברייתא מעודדת את תלמידי החכמים, לא להתרכז ביישובים דתיים באזור הסנהדרין, אלא ללכת אחר חכמים.

כינוס, כדי שהתורה לא תלך ותיעשה כשתי תורות הולכות ומתפצלות, וגם בשביל עצם האחדות הדרושה להופעת התורה. בממוצע, כל חכם, היה לפחות שליש מהזמן בכינוס.^ו

למדנו את המתח בין ערך הפיזור לערך הכינוס, ברמת החכמים ותלמידיהם. כעת נראה זאת ברמת כל העם.

"מערימין על מעשר שני" (מעשר שני ד ד) - זו הפעם היחידה בש"ס משניות, בה המשנה מעודדת הערמה על דין תורה. התורה מצווה בסוף ספר ויקרא: "ואם גאל יגאל איש ממעשרו חמשיתו יסף עליו", והמשנה מלמדת כיצד להיפטר מהחומש. זאת כדי להקל בפדיון, במטרה לשמר את המעשר כפי ערך הפירות בגורן, כדי למקסם את זמן השהיה בירושלים. מטרת השהיה בירושלים באכילת המעשר היא לימוד תורה במרכז אחד.^ז

"כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים" (ישעיהו ב ג, מיכה ד ב), זהו אידיאל שיש לבנות דרכים להגשימו. הערמה הלכתית היא אחת הדרכים. ומכאן למדנו עד כמה היה חשוב לחז"ל לחבר את עם ישראל ללימוד תורה בירושלים, לבנות הופעת תורה שמתאחדת במרכז לאומי אחד.

גם אנו צריכים לסלול דרכים, לפיזור התורה בכל תפוצות העם מחד, ולכינוסה להנהגה אחת, ולחיבור כעם אחד, מאידך. מכאן נולד המתווה המעשי אותו אנו עמלים להוציא לפועל, בס"ד.

אתגרי עבודת ה' של בעל הבית העובד

הדרך להתמודד עם אתגרי עבודת ה' של בעל הבית העובד מתחילה בניתוח שורשי הקשיים.

הקשיים הללו לא נולדו במקרה. הם אינם תוצאה של נסיבות מיותרות. הם מובנים בעצם החיים בארץ ישראל. כבר המרגלים חששו מפני השחיקה הרוחנית הכרוכה בכניסה לארץ. ואכן שני הניסיונות להגשים את אידיאל חיי העם בארץ נכשלו, והבתים חרבו.

ההתמודדות עם אתגר זה היא שליחות היסטורית שהוצבה לדורנו, וההצלחה בה היא היא הגאולה. כך שאין לצפות מהאדם הפרטי, פשוט להגביר יצר טוב על יצר רע, ולהצליח. נדרשת התבוננות מעמיקה על שורשי הקשיים, והתייחסות מערכתית המעצבת את החברה בהתאם לדור, כפי שעשו גדולי הדורות בדורם.

התביעה האלוקית מיושבי הארץ היא לעובדו כעם אחד. בניגוד להנהגת ה' בגלות, בארץ ההארה האלוקית שורה רק על העובד את ה' באחדות, מתוך שייכות לעם.

נדגים את ההבדל בין כינוס לפיזור בהלכות תפילה. לפי הבבלי, מי שלא יכול לבוא לבית הכנסת, יכנס מניין מחוץ לבית הכנסת, והשכינה תגלה ותשרה בכל מקום בו ציבור נאסף לתפילה. לעומת זאת, לפי הירושלמי, אין תפילה הציבור נשמעת אלא בבית הכנסת, ומי שלא יכול לבוא לבית הכנסת יתפלל יחיד בביתו. בארץ, ה' יבוא לברך את ישראל רק במקום קדוש, המיועד להופעת שם ה' על הציבור המתכנס, בבחינת מקדש מעט. איסוף מנין מחוץ לבית כנסת הוא בבחינת איסור הבמות.

חיקוי של עבודת ה' הגלותית, כלומר מתוך פיזור ולא מתוך אחדות, כקהילה ולא כעם, לא יצליח. ככלל סטטיסטי, שכמובן יש לו יוצאים מן הכלל. אין דרך להתמודד עם הקשיים בעבודת ה' של האדם העמל ליגיע כפיו, תוך התעלמות מהדרך בה ה' משפיע קדושה בארץ.

זו בדיוק הייתה טעותם של כוהני הבמות, שלשם שמים סברו שעדיף להקים מזבחות בכל עיר. הם בחנו את ההצלחה במספר המקריבים, ולא בהתקדשות של המקריב. כאילו ועבודת ה' נעשית רק על ידי האדם, ולא בשותפות עם ה'. לכן, אף שהם הצליחו להגדיל את מספר המקריבים, בסופו של דבר הם העצימו את הפיזור של העם, עד לחורבן הבית הראשון.

ניתן לזהות את פחיתות הקהילתיות לעומת הלאומיות, ברגשות הסמויים של הציבור. אדם שמאמין במדינה, ומעריך את ההתאגדות כעם אחד במוסדותיה, מפתח רגש סמוי של זלזול בעבודת ה'. הוא מרגיש שהמדינה היא 'המגרש האמיתי', כאן מתרחשים הדברים באמת, כאן נקבע סדר היום, זהו השלטון. בעוד עבודת ה' היא במעגל הפנימי, קהילתית לכל היותר, היא לא במגרש הלאומי, בליגה הלאומית, אלא בליגה ב'. הטענה החרדית הקלאסית, שמוכחת סטטיסטית כצודקת, כנגד המקדשים את המדינה היא, שברוממות הלאומיות גנוז זלזול בעבודת ה' שאיננה לאומית.¹⁶

הפתרון אינו בהנמכת ערך המדינה, אלא בהעלאת עבודת ה' לרמה הלאומית. אין שום סיבה אמיתית, לקיום מערכת משפט לאומית, רק מכח המדינה, ולא מכח התורה. אין שום סיבה אמיתית, לקיום ספר חוקים לאומי, רק מכח המדינה, ולא מכח התורה.

תנועת ירושלים מפתחת את עבודת ה' המתאימה לארץ ישראל, כעם. השותפות בתנועה היא המפתח להתמודדות של האדם העובד עם אתגרי עבודת ה'.

התורה הציונית והתורה החרדית

התורה הציונית הציבה שאיפה: חיי תורה ועבודה. היא עדיין לא פצחה את המתכון, כיצד מגשימים אותה. הסטטיסטיקה מלמדת, שהצלחת החינוך הדתי לאומי במבחן חיי התורה של הבוגרים נמוכה. נראה שאי אפשר להצליח לחיות בקדושה את חיי ארץ ישראל תוך שימור דפוסי עבודת ה' של הגלות.

האידיאולוגיה החרדית שואפת לשמר את חיי הגלות, והיא מצליחה במובן זה. אך ברור ששאיפה זו איננה פסגת השאיפות, שכן כולם מתפללים לבניין ירושלים.

לכן נראה שלכל הדעות נדרש פיתוח של דפוסי עבודת ה', שמתאימים לארץ ישראל.

מצינו בספרות התורנית הרבה הבחנות בין עבודת ה' בגלות לבין עבודת ה' בארץ. אך נראה שההבדל המהותי ביותר, ממנו נגזרים כל ההבדלים, הוא הפיזור והאחדות.

הגדרת הגלות היא פיזור העם לקהילות.^ט שם, כל המבנה של עבודת ה' מבוסס על המסגרת הקהילתית, והשייכות לקהילה היא צורך קיומי כיהודי. בארץ ישראל, עבודת ה' חייבת להיות לאומית, כעם אחד.

איך דבקים בתלמידי חכמים – ברב אחד או במנהיגות כלל ישראלית? איך לומדים תורה – כפרט או כעם? איך מיישבים מחלוקות בדין תורה - ביוזמה אישית או מתוך מחויבות למערכת משפט תורנית לאומית?

רק דפוסי עבודת ה' כעם יצליחו לבנות חברה של עובדי ה', החיים את חיי ארץ ישראל, בקדושה.

מדינת ישראל בצומת גורלית

מדינת ישראל נמצאת בצומת גורלית, אם להתקדם לבניין ירושלים או לחזור לגלות. תהליך הגאולה נמצא בצומת היסטורית קריטית, שכן האתחלתא דורשת המשך. אנחנו לא מרגישים, כי קשה להרגיש בזמן אמת את גודל המשמעות של המאורעות. במאורעות רבים בהיסטוריה, רבים לא מרגישים בערב המאורע את גודל השעה, ונוטים לראות את הטוב כיציב ולא כחלון הזדמנויות תובעני.^י

בכל ההיסטוריה לא היה מצב בו עם ישראל שולט בארץ בלי בית מקדש או משכן, אלא תקופה קצרה. כי עם ישראל אינו ככל העמים, אלא עם קדוש. או שהמקדש במרכזו, או שהוא בגלות, לא קיים כעם, אלא כקהילות.^{יא}

המצב הביטחוני והמדיני נראה כמבוי סתום. ה' משאיר את הגויים בארץ כדי לנסות את ישראל.^{יב}

ישנו איום בטחוני מערביי הארץ, בתוך הקו הירוק ומחוצה לו, מחמאס בדרום, מחיזבאללה בצפון, וגרעין מאיראן במזרח. היכולת להתמודד עם כל אלה היא רק כשעם ישראל יבין מה ייעודו כאן בארץ. אבל כשהוא לא מבין, אז מפריחי בלונים מחבלים בנו.

גם המצב החברתי במשבר שלא היה כמותו בתולדות המדינה. ארבע מערכות בחירות בשנתיים זהו שיא בינלאומי. עימותים קשים ואלימים, וגילויי שנאה בהמון. גם המפלגות מתפוררות. יציבות השלטון היא המבחן להליכתו בדרך ה'.^ט הדבק שהדביק את החברה הישראלית מאז קום המדינה, כבר לא מדביק. בעשרות שנותיה הראשונות של המדינה, הבניין החומרי חיבר את העם, ושאלות הזהות הודחקו. כעת, משהתינוק בגר, הוא שואל את עצמו מה ייעודו. ובתשובה לשאלת הזהות העם נחלק, ומלחמת התרבות מאיימת על יציבות הבית ומזעזעת את אמות הספים. למעלה ממיליון יורדים נמצאים באמריקה.

הגיע תור בניין הקודש להדביק את העם. זהו היעוד המשותף לכולנו.

השאלה הגדולה היא: מדוע התורה לא מעצבת את הזהות הלאומית?

התורה האנטי ציונית – ברור: העם ציוני, והתורה לא. אבל מדוע התורה הציונית לא סוחפת את העם? לכאורה היינו מצפים, שאחר כל ההתפתחות של עולם הישיבות הציוניות, לאור תורת הרב קוק, תיווצר תורה שהעם יחפוץ בה. במקום זאת, חצי מהעם לא מוכן לשבת בקואליציה עם הרב רפי פרץ, הטייס, ומעדיף לחבור לערבים. לאחרונה פורסם סקר, שהשפעת האידיאולוגיה הציונית דתית קטנה עם הזמן, אפילו בקרב בוגרי מוסדותיה.

נראה שהתשובה נעוצה בסוגיית הפיזור והכינוס של התורה. התורה הציונית לא מתפזרת בעם, אלא מתבדלת ביישובים דתיים, שכונות דתיות, קהילות וגרעינים תורניים. במובן זה היא מחקה את התורה החרדית, בניגוד לדרכו של הרב קוק.^ט כשנושאי התורה נוטשים את העם, החיבור לערכים שלהם לא נעשה באופן טבעי. המתבדלים נתפסים כקבוצה חיצונית לעם, שמעוררת דחייה ורצון להתנתקות'.

התורה גם לא מתכנסת. הזרמים לוחמים אלו באלו. לא נוצרת הנהגה רחבה ומאוחדת, שפועלת בצורה לאומית. "אם אתם בעצמכם מתווכחים מהו רצון ה', וכל אחד פוסל את חברו, איך אתם מצפים שאני יאמין שאחד מכם יודע מה ה' רוצה?".^ט בג"ץ מהווה גוף לאומי, שמגיע להכרעות למרות חילוקי הדעות, ומעצב את ערכי המוסר של הציבור. חכמי התורה לא מציבים מנהיגות אלטרנטיבית.

המהות של הציונות היא מעבר מקהילות לעם, ומבחינה זו גם התורה הציונית עדיין בגלות, שכן כתורה היא קהילתית ולא לאומית. אותה מאיסה בקהילתיות הגלותית שהביאה לכפירה, בתקופת ההשכלה הפורצת את גבולות הקהילה ובעידן התפתחות הלאומיות, מתמידה למאוס בתורה הקהילתית. העם מעדיף התאחדות לכדורגל, שמתפקדת כעם, על פני תורה, שמתפקדת כקהילה, וזהו חילול השם.^ט

תחיית הקודש תתחולל כאשר נתפזר בעם, ונתכנס לעבודת ה' כעם. כל עוד עבודת ה' היא קהילתית ולא לאומית, עדיין אין זו תחיית הקודש. זה ייעודה של תנועת ירושלים.

חובת האדם הפרטי

יש אומרים: אני אדם פשוט, מדוע המצוות הלאומיות מוטלות עלי? מנהיגי הציבור הם אלו שצריכים להוביל את התהליכים.

תשובה: המנהיגים לא יכולים להנהיג, אם אין ציבור שמקבל את הנהגתם. הרבנים מנהיגי הדור, חברו לתנועת ירושלים, וקוראים לציבור למלא את תפקידו, בהצטרפות לתנועה ולמפעליה.

הגמרא אומרת שבשעה שמכניסים אדם לדין, אחר מותו, שואלים אותו: ציפית לישועה? הרב קוק מתמודד עם השאלה: כיצד מצפים מהאדם הפרטי, שיהיה אחראי לישועת הכלל? מסביר הרב, שיש לפרט השפעה גדולה על הכלל, ועליו לצפות לישועה כצופה השומר על עיר: א. להיות עירני כל הזמן, אם נוצרת הזדמנות המחייבת פעולה. ב. כאשר נוצרת ההזדמנות, להתריע, להזדרז, לפעול בכל כוחו. ציפיה פעילה.^ט

שורש הכפירה והדרך להשבת אמון העם בתורה

המלך כינס את השרים, וציווה אותם כיצד לנהל את הממלכה. כשיצאו השרים לעם, כל אחד תאר את הציווי באופן שונה לחלוטין. העם התחלק לקבוצות:

קבוצה אחת לא האמינה לאף שר. או שאחד צודק וכולם טועים ואי אפשר לדעת מיהו, או שכולם שקרנים ובכלל לא היה כינוס.

קבוצה שניה התפלגה לכתות, כל כת בחרה אחד מהשרים ונתנה בו אמון מוחלט.

מה אתה היית עושה?

קבוצה שלישית נתנה אמון בכל השרים, והסבירה את השוני בין התיאורים ביכולת המוגבלת של השרים לקלוט, להבין ולזכור, את הציווי בכללותו. חברי קבוצה זו ניסו להרכיב את הפזל, תוך איסוף החלקים מכל השרים ויישוב הסתירות.

משה קבל את התורה שבעל פה מסיני ומסרה ליהושע, לאהרון ובניו, ולשבעים הזקנים. כשמת התחילו מחלוקות, אך כולם התאספו יחד, הרכיבו את הפזל, ובררו את הציווי הנכון. מוסד הסנהדרין פעל במשך יותר מאלף שנה, אך בבית שני הוא החל להתפורר, עד שנוצרו שבעים דעות שלא התכנסו לכלל ציווי אחד כולל.

אז התחלק העם לשלש קבוצות. האחת אבדה אמון, הכופרים. השניה התפלגה לכתות שנתנו אמון ברב אחד, כאילו שכל האמת אצלו, הגאוותנים. השלישית נסתה להרכיב את הפזל, וכך הדריכו חז"ל.^ט

חכמי ישראל בתקופת הגלות הבינו, שאם לא יתכנסו אי אפשר יהיה להרכיב את הפזל, וירבו הגאוותנים והכופרים. לכן הם התכנסו בצמתים היסטוריים. בעריכת המשנה, בעריכת התלמוד, בישיבות הגאונים בבבל, ובשולחן ערוך עם המפה לאחר הפיזור הגדול בגירוש ספרד לפני כחמש מאות שנה.

מאז לא התכנסו, ורבו הגאוותנים המאמינים ברבם בלבד, והפירוד בין כתותיהם הלך והתעצם. המרחק בין דעותיהם הלך וגדל, נבנו מחיצות חברתיות ביניהם, והיו מחבלים זה לזה. מלאכת האיחוד נעשתה קשה, כי אי אפשר היה להתגבר על המחיצות והריחוק. וכיוון שהתמעטו המאחדים, רבו הכופרים.

שורש הכפירה הגדולה איתה אנו מתמודדים במאתיים שנה האחרונות, הוא שבעים התיאורים השונים לציווי האלוקי. אם כל אחד מכם מספר סיפור אחר לחלוטין, אז אף אחד מכם לא יודע את הסיפור האמיתי.

הדרך היחידה להשיב לעם את האמון בתורה, היא להרכיב את הפזל.

זהו החזון של בית המדרש 'דורשי ירושלים'.

אנו מכנסים את הרבנים מהכתות השונות לבית מדרש אחד, ועושים אזנינו כאפרכסת לשמוע אותם מנעימים זה לזה. זוהי ההשתדלות שלנו בדרך ליעד הנכסף של השבת הסנהדרין ללשכת הגזית, כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים.

א עין איה, ברכות, פרק שני, פסקה כ (ברכות יד א)

אמר רב, כל הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל כאילו עשאו במה כו'. יסוד השלום והאחדות בין בני אדם יצויר על פי שני מיני הערות: או מצד ההכרה הפנימית בחפץ עליון שהוא לתכלית השלום והאחדות בין בנ"א, מאחר שכולנו אחים אנחנו לאבינו שבשמים. ובאחדות ושלום בנ"א יוכלו לצאת לאור החמודות הגדולות של שלימות החכמה והצדק והמשרים. ויש אופן פשוט, שהאדם מכיר שהוא מדיני בטבע ובהתבודד כל אחד בתועלותיו לא יעלה בידו חפצו, גם לא יתגבר על חזק ממנו. אבל הרבים בהתאחדם ע"י השלום ישיגו חפצם, וימצא כל איש פרטי חפצי לבבו. והנה פשוט שהמין הראשון של השלום לא יבנה רק ע"י ההכרה בכבוד שמים, וברוממות תכלית ההשגחה העליונה על המין האנושי. אמנם האופן השני הוא אופן פשוט טבעי, ימצא ג"כ אצל שכחי אלוה. אמנם כשנתבונן בדבר נראה, שיש הבדל גדול בין האחדות שתמצא ע"י הסבה האמיתית הגבוהה, מצד ההכרה בחפץ התכלית העליונה שבאה רק ע"י שלום הבריות, ובין האחדות שתמצא מפני הערת טובתו של כל יחיד. כי הראשונה נוסדה באהבת הכלל באמת, ע"כ כרבות ימי' תוסיף אהבת הכלל להתגדל והיא כנסי' שהיא לש"ש שסופה להתקיים. אבל האחדות למטרה של אהבת כל יחיד לעצמו, היא אחדות מקרית, ויסודה היא אהבת הפרט העצמית, אין סופה להתקיים, כי אין לה מרכז אמיתי. ואע"פ דלכאורה מתגדלת האחדות אבל לסוף כל יחיד יחפץ למשך לעצמו רב הנאה, ותצא כאש שנאה ומלחמת אחים. והנה בהיותינו על אדמתינו ונבנה בית עולמים, הי' הוא המרכז ומקום האחדות, ע"כ נאסרו הבמות הפרטיות אע"פ שהי' אפשר להתאחד ג"כ ע"י הבמות בקיבוצים קטנים. אבל הבקשה הקטנה מביאה פירוד להמרכז הגדול, ותבטל אחדות האומה, שרק ממנה תצא תכלית רצון ד'. ע"כ הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל, מראה לדעת שאינו מכיר שיסוד השלום וקיומו הוא תלוי רק ע"י הכרת דעת את ד' ושהיא הסבה הראשית המקיימת את השלום לא בארח מקרי רק בדרך עצם, וחושב שייסוד השלום מפני ההכרה הטבעית, אבל ענינה הוא רק אהבת עצמו, והחיבור הזה מביא לידי פירוד, כאילו עשאו במה, שחשוב חיבור לפי הנראה וקיבוץ לחברים לעבודת ד', אבל הוא מפריד אל התכלית הגדולה. כמו כן המתחזק באנושיות מבלי להזכיר שם שמים ולהורות שיסוד השלום בעולם הוא שמו של המלך שהשלום שלו ב"ה, אף שהוא מאחד לשעה, אבל ע"י מיעוט הכרה בכבוד שמים, יתגדלו בהכרח התכונות הרעות, ואהבת כל אחד לעצמו תתרבה, עד שלא יכון מצב השלום ויהי' חיבור שסופו מביא לפירוד וחסרון גדול.

מי מרום, חלק ב', עמ' לה-לו

ובא יוסי בן יועזר לפרש את שני החלקים הראשונים שבדברי שמעון הצדיק שהם תורה ועבודה, ואמר שמעתה עיקר ההתאמצות הוא שיהי' ביתך בית ועד לחכמים, להיות מחובר יחד בהתחברות נאמנה, כאיש אחד חברים. "והוי מתאבק בעפר רגליהם", שכל אחד יכבד את חבירו כאילו הוא רבו. "והוי שותה. בצמא את דבריהם", כי בזה תשיג צמאון גדול לשתות את דבריהם. וביאור ענין ההתחברות הוא, דהנה יש התחברות אמיתית ויש התחברות בלתי אמיתית, הבלתי אמיתית היא התחברות שכל מגמתה להגיע לזמן שיוכל להפרד מהם ולעשות לביתו. וזו היא התחברות בלתי אמיתית שהרי כל יסודה אף בשביל פירוד, ונמצא דגם עכשיו לפני שנתפרדו אין

זה אלא פירוד בצורה של התחברות, לא כן התחברות אמיתית שהיא בהיפך, כל הכוחות שמשקיעים המתחברים הם בעיקר משום ההתחברות. ובערך זה הוא ההבדל שבין שותפות לציבור, שותפות היא מצד ההשתתפות בלבד וכל כחם וחלקם בהשותפות הוא לפי הערך שיקבלו חלקם לכשיתפרדו ויתחלקו ביניהם ונמצא שכל שותפותם הוא מצד החלק שיש להם אחרי שיתחלקו ביניהם, לא כן ציבור שהוא התחברות שלא מצד חלוקה של אחר כך, ובשביל זה אנו מוצאים חשש בענין ציבור שמא לא ימסרם יפה יפה (עי' יומא לה, ב) לפי שצריכים מסירה לצמיתות בלא חלוקה, וכמו ערך שותפות דעלמא לשותפות דיורשים, שותפות דעלמא הוא בעיקר מצד החלק שיש להם, אבל ירושה היא מצד שהי' כולו של המוריש, ויש בזה להבין כל ענין משמוש נחלה ואין כאן מקומו.

ולא עוד אלא שבאמת חיבור רוחני הוא מה שאינו מתחלק ונפרד כלל, כי הוא כולו רוחני, וזהו החיבור האמיתי של הרבים שדוקא עליהם מופיעות ההופעות היותר עליונות ויותר נוראות. ולכן אמר הרמב"ם ז"ל בביאור של התחברות שאין מגמתה להשתלם לכשיתחלקו ביניהם וכל אחד יוצא לעולמו הוא. אלא שמגמת ההתחברות תהי' לשמה, לשם התחברות אמת עד שיאמר אדם לחבירו אנה אתחבר עמך ואנה אועד עמך. היינו שלזה תהי' כל הצפי' מתי ואנה נתחבר ונתועד, לא שתהיה המגמה בשביל ההתחלקות, כי אם אדרבה בשביל ההתחברות. ולמד זה הרמב"ם ממה שמסיים יוסי בן יועזר והוי מתאבק בעפר רגליהם היינו שתחקה את צעדיהם ותמיד תלך ותתחבר עמהם, ותתאמץ להיות צמא לדבריהם, שכל זה מורה שההתחברות היא התכלית, ולא שיהי' לך כל זה רק לאמצעי.

יחזקאל לו א-יד

היתה עלי יד ה' ויוצאני ברוח ה' ויניחני בתוך הבקעה והיא מלאה עצמות: והעבירני עליהם סביב סביב והנה רבות מאד על פני הבקעה והנה יבשות מאד: ויאמר אלי בן אדם התחיינה העצמות האלה ואמר אדני ה' אתה ידעת: ויאמר אלי הנבא על העצמות האלה ואמרת אליהם העצמות היבשות שמעו דבר ה': כה אמר אדני ה' לעצמות האלה הנה אני מביא בכם רוח וחייתם: ונתתי עליכם גדים והעלתי עליכם בשר וקרמתי עליכם עור ונתתי בכם רוח וחייתם וידעתם כי אני ה': ונבאתי כאשר צויתי ויהי קול כהנבאי והנה רעש ותקרבו עצמות עצם אל עצמו: וראיתי והנה עליהם גדים ובשר עלה ויקרם עליהם עור מלמעלה ורוח אין בהם: ויאמר אלי הנבא אל הרוח הנבא בן אדם ואמרת אל הרוח כה אמר אדני ה' מארבע רוחות באי הרוח ופחי בהרוגים האלה ויחיו: והנבאתי כאשר צוני ותבוא בהם הרוח ויחיו ויעמדו על רגליהם חיל גדול מאד מאד: ויאמר אלי בן אדם העצמות האלה כל בית ישראל המה הנה אמרים יבשו עצמותינו ואבדה תקותנו נגזרנו לנו: לכן הנבא ואמרת אליהם כה אמר אדני ה' הנה אני פתח את קברותיכם והעליתי אתכם מקברותיכם עמי והבאתי אתכם אל אדמת ישראל: וידעתם כי אני ה' בפתחי את קברותיכם ובהעלתי אתכם מקברותיכם עמי: ונתתי רוחי בכם וחייתם והנחתי אתכם על אדמתכם וידעתם כי אני ה' דברתי ועשיתי נאם ה':

ספר נצח ישראל, פרק נג

כבר בארנו בחבור גבורות ה' כי לא היה דבר אחד בגאולה ראשונה במקרה, רק הכל בעצם ובכוונה. ולכך מה שתמצא בגאולה ראשונה שהיו הגואלים שנים, שהם משה ואהרן, אל תאמר כי היה זה במקרה. וכאשר יצאו ישראל ממצרים, אז היו ישראל לעם, כמו שבארנו והארכנו בזה **22** בחבור גבורות ה'. וכל עם מצד שהם עם, יש להם חבור אחד. וראויים שיהיו מתאחדים ומתקשרים חלקי העם זה בזה, עד שלא יהיו נפרדים. וכאשר הם מתאחדים ומתקשרים

החלקים, עדיין בשביל זה אינם נקראים עם אחד, רק שדבר זה גורם שאינם מחולקים, שאם היו מחולקים אינם ראויים כלל להיותם עם אחד. וכנגד זה היה אהרן, שהיה אוהב שלום ורודף שלום בין איש לחבירו (אבות פ"א מי"ב), עד שהיו ישראל מקושרים מחוברים, בלתי מחולקים זה מזה. ובפרק קמא דסנהדרין (ו ב), "תורת אמת היתה בפיהו" (מלאכי ב, ו), במשה כתיב (דברים לג, כא) "ומשפטיו עם ישראל", משה אמר יקוב הדין את ההר. אבל אהרן אוהב שלום ורודף שלום, ומשים שלום בין איש לחבירו, שנאמר (מלאכי ב, ו) "בשלום ובמישור הלך אתי", עד כאן. הרי לך כי אהרן היה הקשור בין החלקים, עד שהיו מתחברים ומתקשרים יחד. ובאבות דרבי נתן (פי"ב מ"ג), רבי מאיר אומר, מה תלמוד לומר (מלאכי ב, ו) "ורבים השיב מעון", מלמד שהיה אהרן מהלך, אם פגע בו אדם רע או רשע, נתן לו שאלת שלום. למחר ביקש אותו האיש לילך ולעבור עבירה, וכן אמר, אוי לי איך אשא עיני ואראה את אהרן, בושתי ממנו שנתן לי שלום. נמצא אותו האיש נמנע מלילך לעבור עבירה. שני בני אדם שעשו מריבה זה עם זה, הולך אהרן וישב לו אצל אחד מהם, ואומר לו; ראה בני, חבירך מהו עושה, מטרף לבו, מחנק עצמו, תולש בשערו, ואמר אוי לי איך אשא עיני בחבירי, בושתי הימנו, שאני הוא שסרחתי עליו. והיה יושב אצלו, עד שהיה מוציא כל קנאה שיש בלבו. שוב הולך אצלו חבירו ועושה לו כך. וכשפגעו זה בזה נשקו וחבקו זה לזה, שנאמר (במדבר כ, כט) "ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל", עד כאן.

ועל ידי משה היו עם אחד לגמרי. כמו שאדם, אף שאבריו וחלקיו הם רבים, והם מתחברים כמו שהוא הגוף, לא נקרא שם אדם אחד עליו רק על ידי הנפש, שהוא צורה לאדם, כי הצורה היא אחת. ודברים אלו הם דברים ברורים מאוד למי שיבין דברי חכמה. ולכך היו ישראל על ידי משה לעם אחד. כי על ידי אהרן נתקשרו ולא היה פירוד ביניהם, ומשה היה מלך להם (זבחים קב א), והוא נחשב צורה לישראל, כמו מלך שנחשב צורה לעם. ולפיכך היה כל דבריו של משה במשפט, כמו המלך אשר נאמר עליו (משלי כט, ד) "מלך במשפט יעמיד ארץ". והבן הדברים האלו מאוד. ולעיתיד תהיה הגאולה גם כן על ידי שנים; האחד הוא המלך המשיח, שהוא יהיה מאחד ישראל, והוא כמו צורה שעל ידו נעשה אחד, כמו שהיה משה, וכך יהיה מדריגת המלך המשיח. והשני אליהו, שלא יהיה ענינו רק לחבר ולקשר ולסדר את ישראל הכל בחבור אחד.

² אגרות הראיה ד (תשע"ח), נספחות תר"פ, בענין "דגל ירושלים", א

שאלה: למה בחרה דוקא בשם ירושלים?

תשובה: הדבר אין צריך כ"כ פירוש. הלא אין לנו שמות כלליים אחרים המורים על דיוק המרכז רק אלה שני השמות, ציון וירושלים, ואם העמדה החילונית בחרה לה את השם ציון, צריכים אנחנו לבחור לנו את השם ירושלים.

ולא עוד אלא שיש רושם הגון בדבר, והשמות מורים על הענינים המיוחדים לכל אחת מהתנועות. בשם ציון נמצא את המרכז של המלוכה עיר דוד היא ציון, ובשם ירושלים נמצא את מקום המקדש, ועל כן ראוי ששאיפת המדינה והממלכה תשא עליה את השם ציון, ושאיפת הקודש והמקדש וכל הרוח הגדול והקדוש הכלול עמו ישא עליו את השם ירושלים.

¹ תלמוד ירושלמי, מסכת חגיגה, פרק ג, הלכה ו

משנה: ובירושלם נאמנין על הקודש ובשעת הרגל אף על התרומה: גמ': ... א"ר יהושע בן לוי ירושלם הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו עיר שהיא עושה כל ישראל לחברים מעתה אפי' בשאר ימות השנה א"ר זעירה ובלבד בשעה ששם עלו שבטים:

ה' מדרש תנחומא, פרשת וישלח, סימן כא

אמר ר' אחא אין ירושלים נבנית אלא בזכות השבטים, שנאמר ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדו מה כתיב אחריו ששם עלו שבטים וגו'.

י' שמות יח טז

כי יהיה להם דבר בא אלי ושפטתי בין איש ובין רעהו והודעתי את חקי האלהים ואת תורתיו

י' משנה סנהדרין, פרק יא, משנה ב

זקן ממרא על פי בית דין שנאמר: כי יפלא ממך דבר למשפט וגו'. שלשה בתי דינים היו שם אחד יושב על פתח הר הבית ואחד יושב על פתח העזרה ואחד יושב בלשכת הגזית באים לזה שעל פתח הר הבית ואומר כך דרשתי וכך דרשו חבירי כך לימדתי וכך לימדו חבירי אם שמעו אומרים להם ואם לאו באין להם לאותן שעל פתח העזרה ואומר כך דרשתי וכך דרשו חבירי כך לימדתי וכך לימדו חבירי אם שמעו אומרים להם ואם לאו ואלו באים לבית דין הגדול שבלשכת הגזית שממנו יוצאת תורה לכל ישראל שנאמר מן המקום ההוא אשר יבחר ה' חזר לעיר ושנה ולימד כדרך שהיה למד פטור ואם הורה לעשות חייב שנאמר והאיש אשר יעשה בזדון אינו חייב עד שיוורה לעשות תלמיד שהורה לעשות פטור נמצא חומר קולו:

אגרות הראיה, כרך א, אגרת קג

דיסוד הדבר תלוי בחילוק שבין בבלי וירושלמי בסוגיא דזקן ממרא בסנהדרין, בפירוש "דבר" האמור בפרשה, דהבבלי מפרש "זו הלכה" וירושלמי מפרש "זו אגדה". דבהקדמה לחוה"ל כתב, דעניני הדעות (שבאמת הן הן עניני האגדה העיקריים) לא נזכרו במקרא "וכי יפלא", וזה ראי' דאין זה שייך לחכמי הסמך והמסורת כ"א אפשר לברר ע"פ השכל, וכמה מהגאונים אמרו ע"פ זה שאין האגדות כ"כ מיוסדות להלכתא; אבל היו מהם, כפי הנראה מתשובת רב האי גאון בעניני החכמות, שהיו מחזיקים לעיקר ג"כ עניני ההגדות. והחילוק הוא פשוט, דסדר-לימוד שהוא נסמך על שרשי הנבואה וסעיפיה, ההלכות עם האגדות מתאחדות על ידו, ויש עניני קבלה ומסורת בדעות כמו במעשים, וזאת היא דעת הירושלמי שלא כד' חוה"ל, אבל בסדר לימוד שבחו"ל, שאינה ראויה לנבואה וממילא אין ענפי רוח"ק מתלכדים עם ההלכה ונתוחיה, הדעות הן רק מה שאפשר להוציא מתוך השכל ההגיוני, ואין לעניני האגדות שייכות להלכה ולא שייך עליהם לא-תסור, וזה החילוק טבע את חותם ההבדל בין בבלי לירושלמי. ולע"ד זהו החילוק שבין כהן לשופט, המוזכר בתורה לענין קבלה מבי"ד, שהכונה: בין דרך לימוד שרוח הקודש ג"כ מסייע את בירור ההלכה, והיינו כהן ד"שפתיו ישמרו דעת כי מלאך ד"צ הוא", ובפרט כהן גדול דבעי' שיהי' מדבר ברוה"ק בשביל אורים ותומים (כיומא ע"ג), לשופט דהיינו שמוציא משפט ע"פ הסברא ודרך הלימוד המבורר מתוך פלפול. ובאמת יש לכל אחד מהם צד חידוש שישנו בכלל לא תסור, דאם הי' כתוב רק כהן הייתי אומר דדוקא בהמדבר ברוה"ק יש ל"ת, ואם הי' כתוב רק שופט הייתי אומר דאין שייכות לענין רוח"ק כלל בנטיית סברת ההלכה. וי"ל דבמקום שאין שם שום צד מקום ספק ע"פ סברת העיון שייך "לא בשמים היא" אליבא דכו"ע, אבל במקום שיש ע"פ עיון משרשי התורה, הכתובה או המסורה, צדדי ספק, כבר אין זה בכלל "לא בשמים היא".

ח' שולחן ערוך חושן משפט קסג א

כופין בני העיר זה את זה... ולבנות להם בית הכנסת; ולקנות ספר תורה נביאים וכתובים, כדי שיקרא בהם כל מי שירצה, מן הצבור.

ט' מלכים א ח לג

והתפללו והתחננו אליך בבית הזה

י' דברים טו יא

פתח תפתח את ירך לאחריך לעניך ולאבינך

יא' רמב"ם דעות ד כג

כל עיר שאין בה גבאי צדקה אין תלמיד חכם רשאי לדור בתוכה

שו"ע יו"ד רמח א

ומי שנותן פחות ממה שראוי ליתן, בית דין היו כופין אותו ומכין אותו מכת מרדות עד שיתן מה שאמדהו ליתן, ויורדים לנכסיו בפניו ולוקחין ממנו מה שראוי לו ליתן

יב' שמואל ב ח טו

וימלך דוד על כל ישראל ויהי דוד עשה משפט וצדקה לכל עמו

יג' סנהדרין ג א

מדאורייתא חד נמי כשר, שנאמר בצדק תשפט עמיתך

יד' רמב"ם סנהדרין א ב

אין אנו חייבין להעמיד בתי דינים בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר אלא בארץ ישראל בלבד, אבל בחוצה לארץ אינן חייבין להעמיד בית דין בכל פלך ופלך שנאמר תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלהיך נותן לך לשבטיך.

טו' רמב"ם דעות ד כג

כל עיר שאין בה בית דין מכים וחובשים אין תלמיד חכם רשאי לדור בתוכה

טז' רמב"ם סנהדרין ב ח

מבית דין הגדול היו שולחים בכל ארץ ישראל ובזקין כל מי שימצאוהו חכם וירא חטא ועניו ושפוי ופרקו נאה ורוח הבריות נוחה הימנו, עושין אותו דיין בעירו, ומשם מעלין אותו לפתח הר הבית ומשם מעלין אותו לפתח העזרה, ומשם מעלין אותו לבית דין הגדול.

טז' בבא בתרא דף כא עמוד א

דאמר רב יהודה אמר רב: ברם זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו, שאלמלא הוא נשתכח תורה מישראל; שבתחלה, מי שיש לו אב - מלמדו תורה, מי שאין לו אב - לא היה למד תורה, מאי דרוש? ולמדתם אותם - ולמדתם אתם, **התקינו שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים, מאי דרוש? כי מציון תצא תורה; ועדיין מי שיש לו אב - היה מעלו ומלמדו, מי שאין לו אב - לא היה עולה ולמד, התקינו שיהו מושיבין בכל פלך ופלך; ומכניסין אותן כבן ט"ז כבן י"ז, ומי שהיה רבו כועס עליו - מבעיט בו ויצא, עד שבא יהושע בן גמלא ותיקן, שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר, ומכניסין אותן כבן שש כבן שבע.**

י' קריטריונים אלו נקבעו מתוך צורך לקריטריון חד ברור ומוגדר. וכן מתוך צורך להגדיר 'מנהיגי ציבור', שיהיו חכמים כאלה שנמלכים בציבור, על פי הגמרא ברכות נה, א.

ח' דבר המשפט, סנהדרין, ה ג

שלוש שיטות בדבר. א) דעת רבינו והרשב"א והרמב"ן (בפירושו עה"ת) והתוס' והטור והחינוך ועוד רבים מגדולי האחרונים (ועיין בנושאי כלי הטוש"ע) סוברים דבזמן הזה אין חיוב העמדת

בתי-דין מן התורה, ושליחותיהו קא עבדינן הוא מדרבנן מפני התקנה. (ב דעת הרמב"ן (בדרך אפשר שכתב בחידושו למסכת יבמות) והנתיבות המשפט שכתב בפשיטות דהוי מן התורה ורק שהדבר נמסר לחכמים ולא עשו אותם שלוחים אלא במקום נעילת דלת, היינו היבא דאיכא חסרון כיס ושכיחא. (ג דעת הרב קרית-ספר הסובר דמדאורייתא דנין דייני חו"ל אחרי ביטול הסמיכה כל הדינין אף בדבר שאינו מצוי.

י" ספר החינוך, שופטים, מצוה תצא

וזאת אחת מן המצוות המוטלות על הצבור כולן שבכל מקום ומקום, וצבור הראוי לקבוע ביניהם בית דין כמו שמבואר במסכת סנהדרין [ב' ע"ב] ולא קבעו להם ביטול עשה זה, וענשן גדול מאד כי המצוה הזאת עמוד חזק בקיום הדת. ויש לנו ללמוד מזה שאף על פי שאין לנו היום בעוונותינו סמוכים, שיש לכל קהל וקהל שבכל מקום למנות ביניהם קצת מן הטובים שבהם שיהיה להם כח על כולם להכריחם בכל מיני הכרח שיראה בעיניהם בממון או אפילו בגוף על עשית מצוות התורה ולמנוע מקרבם כל דבר מגונה וכל הדומה לו.

דבר המשפט, סנהדרין, ה ג

וכיון דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון, מצוה למנות דיינים לגבי המצוי דעבדינן שליחותיהו דסמוכים, ובארץ - ישראל המצוה למנות בכל עיר ועיר ובחו"ל בכל פלך ופלך, כך כתב האו"ת (חו"מ סי' א'). וכן כתב גם הרב ערוך השולחן: ובעוונותינו מגודל הפיזור שנתפזרנו בארבע כנפות הארץ בטלה הסמיכה ודיננו כהדיוטים לכן אמרו רז"ל, שאם ח"ו יתבטלו דיינים מישראל שיהיו ביכלתם לכופף לדין, תהיה נעילת דלת בפני הלווין ויתבטל המסחור והנאמנות ויתרבו החמסנים, ולכן אמרו חכמינו ז"ל דאף בזמן הזה שליחותיהו דקמאי עבדינן למנות דיינים ולדון בדינים. ולכן, בארץ - ישראל שזכנו ה' לישובה ע"י ישראל לעריה ולמושבותיה, חלה גם קיום מצוה זאת, שהיא לעת - עתה דרבנן, למנות שופטים... והיא מצוה המוטלת על הצבור לקיימה... "שיהיה בהם כח על כלם" כדברי הרב בעל החינוך שהעתקנו לעיל. וגדול שכרה של מצוה זאת שבזכותה ישראל נגאלין, שנאמר שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות, ומהרה נזכה לשיבת שופטינו כבראשונה, ובית דין הגדול סמוכים ישבו בלשכת הגזית בירושלים עיקו"ת.

כ ספרי שופטים, קמד. סנהדרין, טז ב

מנין שממנים בית דין לכל ישראל? תלמוד לומר – שפטים תתן לך.

רמב"ם, סנהדרין, א ב (ועיין רדב"ז שם. דבר המשפט א ג)

אין אנו חייבין להעמיד בתי דינים בכל פלך ופלך ובכל עיר ועיר אלא בארץ ישראל בלבד, אבל בחוצה לארץ אינן חייבין להעמיד בית דין בכל פלך ופלך שנאמר תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלהיך נותן לך לשבטיך.

[פלך - הפרכיא (רש"י, מכות ז.). הפרכיא – מלכות (תענית יט: רש"י ותוס')]

אמרו חכמים שמבית דין הגדול היו שולחים בכל ארץ ישראל ובודקין כל מי שימצאוהו חכם וירא חטא ועניו ושפוי ופרקו נאה ורוח הבריות נוחה הימנו, עושין אותו דיין בעירו, ומשם מעלין אותו לפתח הר הבית ומשם מעלין אותו לפתח העזרה, ומשם מעלין אותו לבית דין הגדול.

הוספנו 'מנהיגי הציבור', שיהיו חכמים כאלה שנמלכים בציבור, על פי הגמרא:

ברכות, נה א

אמר רבי יצחק: אין מעמידין פרנס על הצבור אלא אם כן נמלכים בצבור, שנאמר ראו קרא ה' בשם בצלאל. אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: משה, הגון עליך בצלאל? אמר לו: רבונו של עולם, אם לפניך הגון - לפני לא כל שכן? אמר לו: אף על פי כן, לך אמור להם. הלך ואמר להם לישראל: הגון עליכם בצלאל? אמרו לו: אם לפני הקדוש ברוך הוא ולפניך הוא הגון - לפנינו לא כל שכן?

²³ **ספרי, שופטים, קמד (ספה"מ לרמב"ם, עשין קעו)**

ושפטו את העם - בעל כרחם.

הציבור ונציגיו, כגון מלך וראש הגלות, נותנים סמכות, כח כפיה ומימון, למערכת המשפט: **דברי הימים ב, יט ה. רמב"ם סנהדרין, ג ח. שם, ד יג-יד.**

²³ **שו"ת וזאת ליהודה, חושן משפט א**

שאלה מארגאנטינא וז"ל, מזה זמן התחילו הק"ק לסייע בשכר המור"ץ הרב לדון ולהורות להם, והן עתה מרוב ההוצאות שעליהם בקשו לחדול מזה ונסתייעו מגדולים מהם, ונחה שקטה דעתם כי בעת הצורך לדין מן הדינים ישאלו מן החכמים שאצלנו, ואתרמי כי באו לשאול ולידע אם מותר לפום דינא, כי יש מהם דחששו שאין דמיונם עולה יפה, יש לדעת איך שורת הדין נוטה ושכרו כפול מן השמים.

תשובה: הנה נודע דאחת ממצות התורה היא למנות דינים בכל קהל וקהל, שנאמר (דברים טז, יח) שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך, ופסקה הרמב"ם בפ"א מהלכות סנהדרין (ה"א) ושאר פוסקים כיעו"ע. והגם דבזמן הזה ליכא סמוכים המצוה לא זזה ממקומה... ודאי דכופין זה את זה, ואפילו המיעוט כופין את המרובין כמו שכתב מור"ם ז"ל (עי' כנה"ג שם הג' ב"י ד"ה כשם שהיחיד, ובשו"ת מהר"ש הלוי יו"ד סימן ח'). ועיין מוהר"ש ח"ג סימן כ"ט ובסימן ל' דכופין המיעוט את הרוב ליקח להם רב, ומה גם אם יש אומדנא דכך קיבלו עליהם, וכ"ש אם היו נוהגים כן עד עתה, וגם משורת הדין הם חייבים כיון שכן נוהגים בכל תפוצות ישראל וכן הוא מדין התלמוד ע"כ, והבי"ד הרב פחד יצחק אות ח' (מערכת חכם הקהל דף ה' ע"ג) ע"ש... בסנהדרין דף י"ז (ע"ב), ופסקה הרמב"ם בפ"ד מהלכות דעות (הל' כ"ג) וז"ל, כל עיר שאין בה עשרה דברים הללו אין תלמיד חכם רשאי לדור בתוכה, ואחד מהם הוא בית דין מכין וחובשים... וגם דמצות מינוי שופטים לדעת קצת מהפוסקים היא מהתורה גם בזמן הזה, ואפילו לדעת מהפוסקים דהויא מדרבנן, אליבא דכולי עלמא מצוה היא.

תתן לך מלמד שלא ניתנו הדינים אלא לישראל וללמדך שכל ההולך לדין אצל אומות העולם כאלו עובד ע"ז שכך הוא אומר שפטים וש' תתן לך וכת' אחריו לא תטה משפט צדק צדק תר' לא תטע לך אש' ולא עוד אלא שכל המניח דיני ישראל והולך לפני אומות העולם כפר בהקב"ה תחלה שנ' (לב לא) כי לא כצורנו צורם ואיבינו פלילים למה שאין חקותיהם טובים: מלה"ד לחולה שנכנס הרופא לבקרו אמר לבני ביתו האכילוהו והשקוהו כל מה שרוצה אל תמנעו ממנו כלום נכנס אל אחר אמר להן אל יאכל פלוני ואל ישתה דבר פלוני אמרו לו מפני מה לזה אמרת לאכול כל מה שהוא רוצה ולזה אתה אומר אל יאכל דבר פלוני ואל ישתה דבר פלוני אמר להן הראשון אינו של חיים לפי כך אמרתי על תמנעו ממנו כלום בין אכל בין לא אכל ימות אבל זה של חיים לפי כך לא יאכל דבר פלוני ולא ישתה דבר פלוני וכן חקות הגוים אינן של חיים שנ' (עי' ירמ' י ג) כי חקות הגוים הבל ואומ' (יחז' כ כה) וגם אני נתתי להם חקים לא טובים אבל ישראל נתן להם חקים ומשפטים ומצות טובים לכך נאמר בהם (ויק' יח ה) אשר יעשה אתם האדם וחי בהם:

שו"ע חושן משפט, הלכות דיינים, סימן ג, סעיף ד (ועיין שו"ת חתם סופר, ה כא)
הגה: רשות שנותן המלך עכו"ם בזמן הזה, אינו כלום ומיהו אם קבלוהו הקהל על פי כתב המלך, יכול לדון (טור). וי"א דאם גמיר וסביר מהני ליה רשות המלך (ריב"ש סימן רע"א) או השר הממונה בעירו, דזהו בכלל דינא דמלכותא להושיב דיינים ושופטים מי שירצה; ומכל מקום מי שעושה זה בלא רשות הקהל, מצער הצבור ועתיד ליתן את הדין (תשובת רשב"א סימן תרל"ז).

הערת הרב יעקב אריאל: "לענ"ד המעיין בתשובות הריב"ש והתשב"ץ יראה שאין מחלוקת עקרונית ביניהם. הם מדברים בסיטואציות שונות יעו"ש".

עקידת יצחק, דברים צה
נאמר כאן שופטים ושופטים תתן לך וגו' ושפטו את העם משפט צדק והכוונה שאין להם לסמוך על הנס בעיני ישובם וטוב חיותם אף על פי שיש בידו ית' להושיע בכל אופני וצדדי הישועה אבל שראוי ומחוייב להם להשלים עצמם במה שלא קצרה בו יד הרבה ממיני הבעלי חיים הבלתי מדברים ואין צ"ל יתר העמים אשר על פני האדמה.

ראשי הישיבות ורבני היישובים מייצגים את החכמים שנמלכים בציבור עליו מוטלת השררה.

אחריות היחיד במצוות הציבור / הרב עזריה אריאל | אמונת עתיך 118 (תשע"ח), עמ' 190

סיכום

נראה שאין ליחיד חובה אישית ליטול חלק במעשה הציבורי. **אם השתתפותו נחוצה לקיום המצווה באופן שלם ומהיר יותר – חובתו לתרום את חלקו.** ברם, אם המצווה נעשית כהלכה גם ללא השתתפותו, ומוסדות הציבור אינם תובעים את השתתפותו – הרי הוא פטור. כמו כן, אם המצווה הציבורית מוזנחת, וקיומה על ידי היחיד קשה מאוד לביצוע ודורש ממנו התמסרות מוחלטת בגופו וממונו, אין עליו חיוב להתמסר לכך.

ספר חרדים, הקדמה

התנאי הי"ו שישתדל אדם לעשות המצוה בחבורה ולא ביחיד שעל מצות ולימוד התורה נאמר חרב אל הבדים ונאלו ופירשו ז"ל הרב על רשעי ישראל של ת"ח שעוסקים בתורה בד בבד ולא עוד אלא שמתטפשים שנאמר ונאלו וכן בכל המצות יש שכר יותר בהיות המצות נעשית על ידי

רבים כדקאמר במסכת יומא במצות קרבן פסח שחט השוחט וקבל הכהן נתנו לחבירו וחבירו לחבירו כדי שיתעסקו בה רבים במצות עד שיגיע הדם לכהן הקרוב אצל הכהן הקרוב למזבח ושפכו שפיכה א' כנגד היסוד:

נתיבות עולם למהר"ל, נתיב התורה, פרק ו

לפי מה שהתורה היא השכל העליון שהוא נבדל מן האדם ושכל האדם עומד בגוף האדם שהוא גשמי, ולכן צריך האדם אל הכנה שיקנה השכל הנבדל. וזה שיהיה קנין התורה בחבורה שעל ידי חבורה קונה השכל הנבדל, ואין דומה אל החכמה שהוא מתחכם מעצמו שאותו שכל עומד בגשם ואינו שכל נבדל, רק השכל שהוא נקנה בחבורה השכל הזה נבדל לגמרי מן הגוף: וזה אמרם בפרק הרואה (ברכות ס"ג ע"ב) הסכת עשו כתות ועסקו בתורה לפי שאין התורה נקנית אלא בחבורה כדר"י בר חנינא דאמר ר"י בר חנינא מאי דכתיב חרב אל הבדים ונאלו חרב על שונאיהם של תלמידי חכמים שיושבים בד בבד ועוסקים בתורה ולא עוד אלא שמטפשין כתיב הכא ונאלו וכתוב התם אשר נואלנו ולא עוד אלא שחוטאים שנאמר ואשר חטאנו אי בעית אימא מהכא נואלו שרי צוען. וביאור זה, כי השכל עומד בגוף וצריך שיהיה שכל נבדל מן הגוף, ואם הוא לומד תורה על ידי החבורה שכל אחד מוציא שכלו אל אחר ואחר מקבל אותו, ואצל האחר שקבל מן חבירו הרי אצלו הוא שכל נבדל שהרי לא היה עומד בו עד שבזה הוא נעשה שכל נבדל. ועוד כאשר נושאים ונותנים ביחד, הרי השכל הזה אינו שכל פרטי של יחיד ואם כן הוא שכל שהוא נבדל כאשר הוא נבדל מן היחיד הפרטי. ולכך מעלת השכל הזה שהוא שכל נבדל מן האדם, כי אין השכל גובר על הגוף להיות שכל נבדל כי אם כך, למה הדבר דומה לשנים שהם מתאבקים זה עם זה, אם נצחו מוטב ואם לא נצחו אותו האחד שכנגדו נצח אותו, וכן השכל שהוא עומד בגוף אם רוצה האדם להוציא את השכל אל הפועל ולא היה לו זה והגוף נצח השכל, אז נעשה מוטבע בגוף לגמרי כי הגוף היה גובר עליו. ואם לא היה עושה זה נתקלקל עד שקנה הטפשות, וזה שאמר ולא עוד אלא שמטפשין, שנתקלקל השכל לגמרי על ידי זה כי נעשה השכל שבו מוטבע בגוף לגמרי. ועוד יש לדעת כי אם לא למד כלל היה קונה דבר שהוא קרוב אליו ויכול להבין אותו בקלות ולא היה מקבל סכלות, אבל כאשר רוצה להשכיל והרי כאשר עוסק בד בבד אינו שכל נבדל רק שכל עומד בגוף, ובוודאי מטפש כי אינו יכול להתחכם כל כך. ודומה למי שאינו חכם אם אינו מבקש להתחכם יותר מדאי רק כפי ערך חכמתו יכול לדעת ולהבין, אבל כאשר רוצה להתחכם בדבר שאינו שייך לו בודאי מטפש כי יוצא מן השכל. ואחר טפשות זה נמשך עוד טפשות עד שהוא טפש גמור, וזה שאמר ולא עוד אלא שנקרא חוטא הוא כי חוטא בשכל שקלקל אותו ולכך חוטא הוא נקרא. כלל הדבר שאי אפשר שיקנה האדם השכל הנבדל, רק כי כאשר מקבל זה מזה ונושא ונותן זה עם זה, עד שהתורה שהיא על דרך זה שכל נבדל לגמרי וזהו נקרא שכל לא דמיון ואי אפשר לפרש יותר:

בפרק במה אשה (שבת ס"א ע"א) אמר רבי ירמיה אמר ר"א שני תלמידי חכמים המחדדין זה לזה בהלכה הקדוש ברוך הוא מצליח להם שנאמר והדרך צלח אל תקרי והדרך אלא וחדדך ולא עוד אלא שעולין לגדולה שנאמר צלח יכול אפילו שלא לשמה תלמוד לומר על דבר אמת יכול אם הגיס דעתו תלמוד לומר ועונה צדק ואם עושים כן זוכים לתורה שנתנה בימין שנאמר ותורך נוראות ימינך רב נחמן בר יצחק אמר זוכים לדברים שנאמרו בימינה של תורה עד כאן. פירוש כי שני תלמידי חכמים שהם מחדדין זה את זה קונין שכל יותר עליון ממה שהוא ראוי לאדם מצד עצמו אם היה לומד ביחידי כמו שהתבאר. ומפני כך אמר שהם מצליחים, כי מפני שהם קונין שכל עליון על ידי חדוד שלהם ומגיעים אל מדרגה השכלית שהוא הצלחה העליונה יותר ממה

שראו לאדם בעצמו, על ידי שהיו מחדדין זה את זה ולכך הקדוש ברוך הוא מצליח להם גם כן, כמו שהם מצליחים בקניין השכל כך מצליחים במעשיהם. מטעם זה אמר גם כן שהם עולין לגדולה, שכאשר מגיעים לשכל עליון אשר הוא יותר ממדריגת האדם מצד עצמו על ידי שהיו מחדדין זה את זה, ובזה הוא עולה לגדולה גם כן כמו שהשכל הזה שהוא על ידי שנים מתעלה אל מדריגת שכלית עליונה לגמרי. וכאשר האדם עושה לכבוד עצמו של אדם, לא קנה מדריגה שהיא יותר עליונה ממדריגת האדם עצמו מאחר שהוא אינו עושה לשמה, רק כאשר עושה לשמה והתורה בעצמה יש לה מעלה עליונה לכך קונים מעלה והצלחה עליונה, אבל כאשר אינו עושה לשמה רק לכבוד עצמו אינו קונה מעלה יותר כלל. ואמר עוד דדוקא שאינו מתגאה שאם הוא מתגאה הרי הוא יוצא ממדריגה השכלית, שכבר התבאר במקומו שאין השכל ראוי לגסי הרוח עד שאמרו (קידושין מ"ט ע"ב) סימן לגסי הרוח עניות מאי עניות ומפרש עניות של תורה. ואמר שזכה לתורה שנתנה בימין, פירוש כי התורה נתנה בימין של הקדוש ב"ה שהתורה היא מתעלה על העולם לגמרי לכך נתנה תורה בימין כי הימין הוא מתרומם למעלה וכדכתיב (תהלים קי"ח) ימין ה' רוממה. וכבר בארנו כי מפני חדוד שלהם הם מתעלים אל השכל העליון, אשר אינו ראוי זה אל האדם שהוא לומד בהלכה ביחיד, רק אם למודו על ידי שנים שהם מחדדין זה את זה קונין השכל העליון ולכך הם זוכים לתורה שהיא מתעלה על כל, כלומר השכל הפשוט שהוא שכל התורה שהוא על הכל לדבר זה הוא זוכה. רב נחמן בר יצחק אמר שזוכים לדברים שנאמרו בימינה של תורה שנאמר אורך ימים בימינה, וכל זה מפני שעל ידי שהם מחדדין זה את זה השכל מתעלה למעלה עד שמגיעים אל המדריגה שמשם אריכת חיים. ודברים אלו עמוקים מאוד:

עוד אמרו שם אמר רבי שמעון בן לקיש שני תלמידי חכמים הנוחים זה את זה בהלכה הקדוש ברוך הוא מקשיב להם שנאמר אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו וגו' אין דבור אלא נחת שנאמר ידבר עמים תחתינו עד כאן. אף על גב דבשאר מקום אמרו (מכות י"א) אין דבור אלא קשה כדכתיב דבר אתנו אדוני הארץ קשות התם איירי במילי דעלמא אז הדבור הוא קשה, אבל בדברי תורה הוא נחת, שכך אמרו גם כן (ספרי בהעלותך) מיום שנענשו ישראל בשביל המרגלים לא נגלה למשה בלשון דבור עד סוף ארבעים שנה, שלא היה הדבור עם משה פנים אל פנים, והרי מבואר כי לשון דבור הוא פנים אל פנים כאשר הוא במילי דשמיא, והוא ידוע למבינים ואין כאן מקום זה. ואמר ר' אבא אמר ר"ש בן לקיש שני תלמידי חכמים המקשיבים זה את זה בהלכה הקדוש ברוך הוא שומע לקולם שנאמר היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך ואם אין עושים כן גורמים לשכינה שתסתלק מישראל שנאמר ברח דודי וגו'. ופירש זה מה שאמר שני תלמידי חכמים הנוחים זה לזה כו', ר"ל כשם שהם נוחים זה לזה וערב עליו דברי חבירו, כך הקדוש ברוך הוא מקשיב להם וערבים עליו דבריהם, ומה שאמר אחר כך שני תלמידי חכמים המקשיבים זה לזה הקדוש ברוך הוא שומע לקולם, דבר זה כמו שכל אחד שומע לקול חבירו כך השם שומע לקולם. ואין דבר זה דומה למה שאמר לפני זה שני תלמידי חכמים הנוחים זה לזה, כי כאן מדבר שהם מקשיבים כל אחד לדברי חבירו ונותן לבו על דבריו לכך הקדוש ברוך הוא שומע לקולם גם כן. ואם אין עושים כך גורמים לשכינה שתסתלק ותפרד מישראל, שדבר זה מה שאין מקשיבים זה לזה הוא פירוד זה מזה וגורם שהשכינה תסתלק ותפרד מישראל. אבל אצל אותם שהם נוחים לא אמר כך רק אצל המקשיבים זה לזה, כי המקשיבים זה לזה יש להם חבור ביחד ביותר שמקשיבים זה לזה וכל אחד נותן לב על דברי חבירו וכאשר אין עושים כך כמו שהם דוחים החבור הקדוש ברוך הוא מסלק השכינה ונפרד מישראל, ודבר זה מבואר. ועוד כאשר הם נוחים זה לזה בתורה ומקשיבים זה לזה בתורה הם נעשים אחד לגמרי על ידי התורה שהיא אחת, וכאשר

אינם מקשיבים זה לזה להיות מתחברין ביחד וכאלו היה חס ושלום חלוק בתורה לכך השכינה מסתלק מישראל, כי אין השכינה עם ישראל רק בשביל כי נתן להם תורה שהיא אחת לכך הקדוש ברוך הוא שהוא אחד הוא עם ישראל, ודבר זה תמצא במדרש בפרשת תרומה (שמו"ר פל"ג) על ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, וזה אמר אחר שנתן להם התורה על הר סיני כי השם יתברך שהוא אחד מתחבר עם התורה שהיא אחת, ולכך כאשר אין מקשיבין זה לזה כאלו היה חס ושלום חלוק בתורה דבר זה גורם שתסתלק השכינה מישראל כאשר אין התורה אחת כי לכך השכינה בישראל בשביל שיש להם תורה אחת כמו שהוא יתברך אחד. וכן מה שאמר שאם מקשיבים זה לזה הקדוש ברוך הוא מקשיב לקולם, כי כאשר הם מתחברין ביחד על ידי התורה שהיא אחת, הקדוש ברוך הוא מתחבר עמהם כמו שאמרנו כי השם יתברך עם ישראל מצד שנתן להם תורה שהיא אחת:

א"ר אבא אמר רבי שמעון בן לקיש שני תלמידי חכמים המדגילין זה לזה בהלכה הקדוש ברוך הוא אוהבן שנאמר ודגלו עלי אהבה אמר רבא והוא דידי צורתא דשמעתא והוא דלית להו רבא במתא למגמר מיניה. פירוש כאשר הם חסירים בתורה וכל אחד אומר לחבירו טעית בזה וזה מפני דלא גמירי, ועם כל זה הם עוסקים ביחד בתורה בשביל אהבתם את התורה ובשביל כך השם יתברך אוהבן על ידי שהם אוהבים את התורה. ויש לך להבין אלו ארבעה דברים אשר נזכרים זה אחר זה כי כל אחד ואחד בפני עצמו, ואמר תחלה המחדדין זה לזה בהלכה, ואחר כך אמר נוחין ואחר כך אמר המקשיבים זה לזה, ואחר כך אמר המדגילין זה לזה בהלכה. וכל אלו דברים הם ידועים בחכמה והמדה האחרונה המדגילין זה לזה בהלכה, ופירוש המדגילין לשון פועלין זה לזה שהאחד מטעה את חבירו ואמר לו טעית כי לא כך הוא, ולכך הקדוש ברוך הוא אוהבן שעם שהם חסירים תורה בשביל אהבת התורה מתחברים זה עם זה וכל אחד מקבל בושה מחבירו:

ל' ביאור הלכה, אורח חיים, סימן קנה, סעיף א

ויקבע וכו'. והנה עצם הלמוד אף שכשהוא לומד ביחידי הוא ג"כ מקיים מ"ע של ת"ת מ"מ לכתחלה מצוה להדר כל מה שיכול ללמוד בחבורה שעו"ז יש כבוד שמים יותר וכן אמרו חז"ל בכמה מקומות ברב עם הדרת מלך וכבר אמרו חז"ל [ברכות ו'] שיש נפקא מינה בין מי שלומד ביחידי דאף שהקב"ה קובע לו שכר על זה מ"מ לא מכתבן מליה בספר הזכרונות משא"כ כשלומד שלא ביחידי נאמר עליהם בכתוב אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו וגו' ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו וכש"כ כשלומדים בעשרה יחד דאז קדמה שכינה ואתיא כדכתיב אלהים נצב בעדת אל וגם אמרו חז"ל אין התורה נקנית אלא בחבורה עוד אמרו חז"ל [ברכות ס"ג] על הפסוק הסכת ושמע ישראל וגו' עשו כתות וכתות ועסקו בתורה גם עו"ז נושא הקדוש ברוך הוא פנים לישראל כדאיתא בתנ"א פ' כ"ג תשובת הקדוש ברוך הוא למדת הדין ששואלת לפניו למה הוא נושא פנים לישראל והלא כתיב האל הגדול הגבור והנורא אשר לא ישא פנים והשיב הקדוש ברוך הוא איך לא ישא פנים לישראל וכו' ולא עוד אלא שהן מלמדים את התורה ויושבים אגודות אגודות ועוסקים בתורה עו"ש. וכן המנהג כהיום בכל קהלות ישראל שקובעים ללמוד בחבורה אחר התפלה בביהכ"נ ואומרים קדיש דרבנן.

נדחי ישראל ("ל"חפץ חיים"), פרק יד

31 ביאור שמצוה יותר ללמוד בחבורה

והנה עצם הלימוד אף שכשהוא לומד ביחיד הוא ג"כ מקיים מ"ע של ת"ת מ"מ לכתחלה מצוה להדר כל מה שיכול ללמוד בחבורה שעי"ז מתקדש שם שמים יותר כשנאספים רבים מבני ישראל לעבודת הש"י וכמו שכתב רבינו יונה בשערי תשובה בסימן קס"ח ע"ש וכן אחז"ל בכמה מקומות ברב עם הדרת מלך וכבר אחז"ל (ברכות ו') שיש נ"מ בין מי שלומד ביחיד דאף שהקב"ה קובע לו שכר ע"ז מ"מ לא מכתבן מיליה בספר הזכרונות משא"כ כשלומד שלא ביחיד נאמר עליהם בכתוב אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו וגו' ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו וכ"ש כשלומדים בעשרה יחד אז קדמה שכינה ואתיא כדכתיב אלהים נצב בעדת אל. וגם אחז"ל אין התורה נקנית אלא בחבורה והוא אחד ממ"ח דברים שהתורה נקנית בהם כדאיתא באבות פ"ו ובדיבוק חברים. ומפני שראיתי אנשים שדרך להשתמט מללמוד בחבורה בביהמ"ד הדף גמרא או פרק משניות ולומדין לעצמן והדרך ההוא ישר בעיניהן וע"כ ראיתי להרחיב קצת הדבור בזה ולהראות דיש כמה מעלות להלומד בחבורה. (א) דבחבורה מתקיים יותר הקביעות עתים שלו שאין כח כל כך להיצר לבטל קביעותו מפני שחביריו יזכירוהו שילך ללמוד ויתבייש לפרוש מהצבור וגם דכשהוא לומד בעצמו אין מנכר כל כך כשמחסר איזה יום משא"כ כשיש לו שיעור בביהמ"ד זוכר את החסרון תמיד כשרואה חביריו שסיימו כמה פרקים והוא חסר מהן ורואה להשלימן. וכמו שאחז"ל קנאת סופרים תרבה חכמה. (ב) דמצוי שמקיים עי"ז גם המ"ע של לימוד תורה לאחרים דלפעמים שחבירו אינו מבין היטב הדבר והוא מסבירו וכדמוכח (בב"מ ל"ג) דעי"ז הוא בכלל רבו עי"ש. (ג) דעי"י חבורה מתרחבה הידיעה יותר משא"כ כשהוא לומד יחיד וכמו שאחז"ל (ברכות ס"ג) חרב אל הבדים ונאלו חרב על שונאיהן של ת"ח שעוסקין בתורה בד בד ולא עוד אלא שמטפשינ שנאמר ונאלו. וגם אמרו (תענית ז') למה נמשלו ד"ת כאש שנאמר הלא כה דברי כאש נאם ה' לומר לך מה אש אינו דולק יחיד [עץ אחד אינו דולק אלא ב' או ג' ביחד] אף דברי תורה אין מתקיימין ביחיד. ואיתא במדרש שה"ש רבה שני חברים שהיו עוסקין בדבר הלכה ונכבשין [היינו נוחין] זה לזה בהלכה עליהם הכתוב אומר אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ואין דיבור אלא לשון נחת שנאמר ידבר עמים תחתינו ולא עוד אלא שאם טעו הקדוש ברוך הוא מחזיר להן טעותן כמ"ש ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו וישמע להם ויכתב שהוא כותב על לבם כמד"א ועל לבם אכתבנה, ספר זכרון לפניו שהוא מזכירה להם. וגם מחמת זה שהידיעה מתרחבת יותר רצון הש"י שהאדם ילמוד בחבורה כדדרשו חז"ל (ברכות ס"ג) על הפסוק הסכת ושמע ישראל וגו' עשו כתות כתות ועסקו בתורה ע"ש בגמרא. (ד) דעל ידי זה מתקדש שם שמים יותר וכנ"ל וגם הלא ידוע מה שאמר הכתוב אם תבקשנה ככסף וגו' אז תבין יראת ה' וידוע בבקשת הכסף דאם יזדמן לאדם שני עסקים באחד יכול להרויח מאה זוז ובשני מאתים זוז בודאי יבחר בהעסק של מאתים וגם בכאן הלא ידוע מה שאחז"ל [והובא ברש"י פרשת בחוקותי] דאינו דומה מרובים העושים את המצוה למוטעים העושים את המצוה וא"כ בודאי יותר טוב ונכון שיעשה המצוה בקיבוץ דעי"ז כח וזכות המצוה גדול הרבה יותר. בא וראה כמה חביבה מצוה זו בעיני הקדוש ברוך הוא שעי"ז נושא פנים לישראל וכדאיתא בתנא דבי אליהו (פכ"ג) תשובת הקדוש ברוך הוא למדת הדין ששואלת לפניו למה הוא נושא פנים לישראל והלא כתיב האל הגדול הגבור והנורא אשר לא ישא פנים והשיב הקדוש ברוך הוא האריך לא אשא פנים לישראל וכו' ולא עוד אלא שהם מלמדים את התורה ויושבין אגודות אגודות ועוסקין בתורה וכו' [ור"ל דלפי שעוסקין באגודה שזהו יותר מן החיוב של מ"ע גופא וכדי להרבות כבוד שמים גם אני לא אלך עמהם במדת הדין] ומשמע עוד בתד"א זוטא (פ"ד) דאחר כל המצוקות והתלאות שישראל יסבלו בסוף גולה לא יזכו להגאל אלא בזכות שלומדין תורה בחבורה וז"ל שם שאין ישראל נגאלין לא מתוך הצער ולא מתוך השעבוד ולא

מתוך הטלטול ולא מתוך הטירוף ולא מתוך הדוחק ולא מתוך שאין להם מזונות אלא מתוך עשרה ב"א שהן יושבין זה אצל זה ויהיה כל אחד מהם קורא ושונה עם חבירו וקולם נשמע שנא' וכו' עי"ש ואחר כל הדברים הנשגבים האלה שנמצאו במעלת לימוד בחבורה ראוי לכל אדם להתאמץ בזה ולזרז לאחרים ג"כ שלא יפרשו מן החבורה ויהיה שם שמים מתאהב על ידו ואז אשרי לו בזה ובבא:

והנה כ"ז במי שאפשר לו ללמוד ביחידות דאפ"ה מצוה רבה להשתדל ולעשות כתות ללמוד בחבורה וכ"ש באלו שא"א ללמוד בעצמן ולשכור רב כל אחד בפני עצמן ג"כ אין ביכלתם כמה החוב גדול עליהם להתחבר יחד ולעשות להם חבורה לשכור להם רב שיורה להם דרך ה' אשר ילכו בה והמעשה אשר יעשו ומקיימין מה שאמר התנא באבות עשה לך רב וקנה לך חבר, וגודל ענין זה אין צריך להאריך שבלא זה ישאר כל אחד בלא מקרא ומשנה והלכות ומה ישיב כשישאלו לו בתחלת הדין שלו על כל אלה וכבר כתוב בתורה ע"ז כי הוא חייך וארך ימך דע"י התורה נברא כח החיים לנפש לעוה"ב לנצח.

^א **מסכת אבות, פרק ו, משנה ו**

והתורה נקנית בארבעים ושמונה... בדבוק חברים...

^ב **תלמוד בבלי, סנהדרין, כד א**

אמר רבי אושעיא: מאי דכתיב ואקח לי שני מקלות לאחד קראתי נועם ולאחד קראתי חובלים, נועם - אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל, שמנעימין זה לזה בהלכה. חובלים - אלו תלמידי חכמים שבבבל, שמחבלים זה לזה בהלכה. ויאמר אלה שני בני היצהר העמדים וגו' ושנים זיתים עליה. יצהר אמר רבי יצחק: אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל, שנוחין זה לזה בהלכה כשמן זית, ושנים זיתים עליה - אלו תלמידי חכמים שבבבל שמרוין זה לזה בהלכה כזית.

^ג **נתיבות עולם, נתיב התורה, פרק ו**

ואמר רבי אילעי בר ברכיה שני תלמידי חכמים הדרים בעיר אחת ואין נוחין זה לזה האחד מת והאחד גולה. פירוש כי ראוי שיהיו מתחברים בהלכה כמו שהתבאר כי התורה היא אחת, ולפיכך ראוי לשני תלמידי חכמים שהם בעיר אחת שיהיו מתחברים ביחד, ואין דבר שיש לו החבור ביחד כמו שני תלמידי חכמים, מצד השכל והתורה שהיא אחת מקשרת ימין ושמאל. ולפיכך שני תלמידי חכמים שהם בעיר אחת ראוי להם שיהיו נוחים זה לזה עד שיהיה להם חבור ביחד, וכאשר אינם נוחים זה לזה בהלכה כל דבר שראוי להיות חבור אחד כאשר נפרדו דבר זה הפסד לשניהם, לכך האחד מקבל הפסד מצד שמאל ומגיע לו המיתה, ואחד גולה ודבר זה הפסד מצד הימין. והדבר הזה מבואר לנבונים, כי היה ראוי להם החבור כמו יד ימין ויד שמאל מצד התורה שהיא מחברת שניהם, ולפיכך האחד מת והשני גולה ויש לך להבין זה מאוד.

^ד **תלמוד בבלי, מסכת קידושין, ל ב**

אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער. מאי את אויבים בשער? אמר רבי חייא בר אבא: אפי' האב ובנו, הרב ותלמידו, שעוסקין בתורה בשער אחד

נעשים אויבים זה את זה, ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה, שנאמר: את זה בסופה, אל תקרי בסופה אלא בסופה.

לז שולחן ערוך, אורח חיים, הלכות בית הכנסת, סימן קנג, א
מותר לעשות מבהכ"נ ביהמ"ד, אבל לא מבהמ"ד בהכ"נ.

לז מסכת דרך ארץ, פרק היוצא, הלכה יז

ר' מאיר אומר כל מי שיש לו ביהמ"ד בעירו ואינו הולך לשם חייב מיתה. ועוד אמר ר' מאיר ומה פסח שהוא אחד מתרי"ג מצות האמורות בתורה, כל מי שאינו בא ועומד על פסחו משעה ששוחטין אותו עד שעה שגומרין אותו חייב מיתה, ביהמ"ד שיש לו אלף אלפים ורבי רבבות מצות האמורות בתורה על אחת כמה וכמה. ועוד אמר ר' מאיר כל מי שיש לו תלמיד חכם בצידו ואינו משמשו חייב מיתה שנאמר כי דבר ה' בזה ואת מצותו הפר הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה.

לז תנא דבי אליהו רבה, פרק יח

משלו משל למה"ד לעשרה בני אדם שבאו במסבה אחת הביא דגים גדולים השני הביא דגים קטנים השלישי הביא מיני מלוחים והרביעי הביא מיני תפלים החמישי הביא כרוב ותרדן שלוקין הששי הביא ביצים והשביעי הביא גבינה השמיני הביא בשר שור התשיעי הביא בשר איל העשירי הביא בשר עופות כל אחד ואחד הביא אכילה אחת על השלחן וכל אחד ואחד נוטל מכל עשר אכילות והולך לביתו בעשר מיני אכילות כך כיון שבאו עשרה בני אדם לבית הכנסת ולבהמ"ד ולומד כל אחד ואחד מהם עם כל חבריו דבר א' או פסוק אחד או הלכה אחת נמצא ביד כל אחד ואחד מהם שהוא נוטל עשר הלכות או עשרה דברים והולך לביתו בעשרה דברים או עשרה פסוקים או עשרה הלכות. לפיכך הייתי אומר לעולם ישב אדם ויעסוק בתורה ובמעשה מרכבה ובכל מדות טובות שבעולם ויניח הכל וילך לבית הכנסת ולביהמ"ד ובכל מקום שמחדשין בו תורה, שבישיבת בית הכנסת ובישיבת ביהמ"ד שמחה מתחדש להקב"ה בכל יום תמיד וכן הוא מפורש בקבלה ע"י ישעיהו בן אמוץ אדני אלהים נתן לי לשון למודים לדעת לעות את יעף דברי יעיר בבקר יעיר לי און לשמוע בלמודים אדני ה' פתח לי און וגו' ואדע כי לא אבוש (ישעיה נ) אלה הדברים דבר ישעיה הנביא על ישיבת בית הכנסת ועל ישיבת בהמ"ד ועל חידושה של תורה בביהמ"ד מהו אומר (איכה ג) חדשים לבקרים רבה אמונתך חלקי ה' אמרה נפשי וגו'.

לז בית אלוקים למבי"ט, שער התפילה, פרק יא

שאינו דומה מועטים העושים את המצוה למרובים העושים את המצוה, כי היא מתעלית יותר הרבה מכפי הערך לכל א' בהיותה נעשית בחבורת בני אדם, כי אפילו בדברים הגשמיים עושה אדם יותר מכפי הערך בהשתתפו עם אחרים במלאכה, וכמו שאמרו (סוטה פ' אלו נאמרים) בענין המרגלים בהבאות האשכול שהביאוהו ח' בני אדם וגמירי דכל טונא דמדלי איניש לכתפיה ואין אחר מסייעו תלתא דטועניה הוא כשמטעינו אחר ובאבני ירדן שכל א' היה מגביה על כתפו שיערו כל אחד מהן מ' סאה ומכאן נחשב לאשכול כמה היה בו ששמנה אנשים היו מסייעים זה את זה כשמרימים אותו על כתפם אם כן היה משקלו של אשכול תתק"ס סאין ק"כ לכל אחד **34** שני שלישים יותר ממשוי אדם שאין אחד מגביה על כתפו כאבני ירדן, וא"כ כל שכן בדברים האלהים שמתעלה יותר ענין המצוה בהתאחד בה כמה בני אדם מכפי הערך לכל או"א, וכמו

שפירש"י ז"ל על ענין תפלת אברהם אבינו על סדום ועמורה, שאמר אולי יש חמשים צדיקים בתוך העיר ויהיו מצילים חמשה כרכים עשרה לכל כרך, ומ"ה, יצטרף צדיקו של עולם עם כל תשעה ויהיו עשרה וינצלו כולן, וארבעים על ד' כרכים, ול' על ג' וכ' על ב' ועשרה על א'. ואף על פי שהודה לו האל ית' על חמשים שיצילו חמשה כרכים עשרה לכל כרך, הוצרך לשאול על מ' לארבע כרכים ושלושים לג' ועשרים לב' ועשרה לאחת. כי אינן דומין העשרה שהיו מצילין כל כרך וכרך בהצטרפם עם שאר העשרות המצילים על שאר הכרכים, לעשרה העומדים לבדם להציל כרך שלהם.

^{לט} **תלמוד בבלי, מסכת מכות, י א**

דרש רבי סימאי, מאי דכתיב: אוהב כסף לא ישבע כסף ומי אוהב בהמון לא תבואה? ... רב אשי אמר: כל האוהב ללמוד בהמון - לו תבואה. והיינו דא"ר יוסי בר' חנינא, מאי דכתיב: חרב אל הבדים ונאלו? חרב על צוארי שונאיהם של ת"ח שיושבין ועוסקין בתורה בד בבד; ולא עוד, אלא שמטפשיין, כתיב הכא: ונאלו, וכתיב התם: אשר נואלנו, ולא עוד, אלא שחוטאין, שנאמר: ואשר חטאנו. ואיבעית אימא, מהכא: נואלו שרי צוען. ישנם מקורות שבארץ ישראל מותר ללמוד לבד, אך לא באנו לשלול לימוד לבד מכל וכל, אלא לדרוש השתתפות בלימוד בהמון, לפחות שעתיים בשבועיים, במפגש המשותף.

^מ **ספרי דברים, פרשת ראה, פיסקא צו**

לא תתגודדו, לא תעשו אגודות אלא היו כולכם אגודה אחת וכן הוא אומר "הבונה בשמים מעלותיו ואגודתו על ארץ יסדה".

פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) דברים דף סג עמוד א

קהלת יעקב. שתהיו עשוין אגודה אחת ולא תעשו אגודות אגודות. וכה"א לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות. זה אוסר וזה מתיר זה שומר היום מקרא קדש וזה למחר: מקרי קיצון נידונים ומוכרעים ע"י וועד התנועה, המגדיר את הגבולות.

^{מא} **מסכתות קטנות, מסכת דרך ארץ, פרק ז, הלכה לז**

גדול השלום, ושנואה המחלוקת. כיצד, עיר שיש בה מחלוקת, סופה ליחרב, ואמרו חכמים מחלוקת בעיר, שפיכות דמים. בית הכנסת שיש בה מחלוקת, סופה ליחרב. בית שיש בו מחלוקת, סופו ליחרב, ואמרו חכמים מחלוקת בבית, זימה. שני בתי דינין והם בעיר אחת, וביניהם מחלוקת, סופן למות, ואמרו חכמים מחלוקת בבית דין, חורבן העולם.

^{מב} **וכך כתב מן הרב קוק זצ"ל, כשכינס דברי תורה מרבנים מגוונים לחוברת 'שלום לעם':**

לדאבון לבבנו אנו רואים רבים מבני עמנו המכריזים בקול, שכל מקום שאמונה ויראת שמים מצויה, שם מחלוקת ושנאת אחים ואי סבלנות מצויה, מה שהוא נגד האמת הברורה והגמורה. והדעה הכוזבת הזאת היא אבן נגף וצור מכשול לאחדותנו ושלום עמנו הפנימי. הננו נותנים בזה מחאה גמורה ומפורסמת על דבת שקר זאת, וישראל הוא ידע כי כלל יראי ד' החרדים אל דברו ותופסי התורה שמים נגד פניהם דברי חז"ל: הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה.

באר בשדה, זו ציון, והנה שלשה עדרי צאן, אלו שלשה בתי דינים, דתן שלשה בתי דינים היו שם אחד בהר הבית ואחד בפתח העזרה ואחד בלשכת הגזית, כי מן הבאר היא וגו', שמשם היו שומעין את הדין, והאבן גדולה, זה ב"ד הגדול שבלשכת הגזית, ונאספו שמה כל העדרים אלו בתי דינין שבא"י, וגללו את האבן, שמשם היו שומעין את הדין, והשיבו את האבן, שהיו נושאים ונותנין בדין עד שמעמידין אותו על בוריו.

מ"ד הרב צבי יהודה, מתוך התורה הגואלת א, בפתח השמועה ד:

לימדנו רבינו - הכ"מ - מאות פעמים מהו ענין הברכה בתורה תחילה, ברכת "אשר בחר בנו מכל העמים", 'שהעמידוהו רבותינו בש"ס כיסוד ושורש לקיים עם ה' בארצו. רק מתוך "אשר בחר בנו מכל העמים", יש גישה ל"ונתן לנו את תורתו".

מ"ה (על פי) ויקרא רבה, ט ג

מעשה ברבי ינאי שהיה מהלך בדרך וראה אדם אחד שהיה הדור ביותר. הזמינו ר' ינאי לביתו, האכילו והשקהו. בדקו במקרא ולא מצאו, במשנה ולא מצאו, באגדה ולא מצאו, בתלמוד ולא מצאו. אמר לו ר' ינאי: קח הכוס וברך, התחמק האורח: יברך ינאי בביתו. אמר לו ר' ינאי: תוכל לחזור אחרי מה שאני אומר? ענה האורח: כן. אמר לו ר' ינאי: אמור: אכל הכלב את פתו של ינאי. קם האורח, תפס את ר' ינאי, ואמר לו: ירושתי אצלך, ואתה מונע אותה ממני! שאלו ר' ינאי: איזו ירושה שלך נמצאת אצלי? ענה האורח: פעם אחת עברתי לפני בית הספר, ושמעתי את קול התינוקות אומרים: "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב" מורשה קהלת ינאי לא כתוב כאן אלא קהלת יעקב...

מ"ו ספר הכוזרי, מאמר ג, לט

ובאמת, התורה צותה שתהיה 'תורה אחת ומשפט אחד' לכלנו. ואלו לפי סברות הקראים תרבינה התורות ותהיינה לאיש ואיש כסברתו. תורתנו קשורה ב'הלכה למשה מסיני' או יוצאת 'מן המקום אשר יבחר ה'', "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים" במעמד 'שופטים ושוטרים וכהנים וסנהדרין'... וכל זה בזמן שסדר העבודה, והסנהדרין, וכל שאר המשמרות ששקדו על שלמות ארח החיים של העם, נשארו בהיותם, ודבק בהם הענין האלוהי ללא כל ספק, אם דרך נבואה, או באמצעות סיוע ממרומים והארה עליונה, כמו שהיה הדבר כל ימי בית שני.

ספר נצח ישראל למהר"ל, פרק י

ואיך לא יהיה דבר זה, כי השם יתברך שהוא יחיד בעולם, איך לא יהיה לו בעולם אומה שייכת לו, ויש לה התייחסות אליו, שהיא גם כן אומה יחידה בעולם הזה, כמו שהוא יתברך יחיד. והם ישראל, שעליהם נאמר (ש"ב, ז, כג) "ומי כעמך ישראל גוי אחד", שיש להם התורה, ובשביל זה הם עם אחד. ולא כמו שאר אומות, אין להם תורה מן השמים שהיא תורה אחת, רק יש לאומות דת נימוסית, ודת נימוסית אפשר שיהיה בפנים הרבה רק התורה כתיב בה "תורה אחת תהיה

לכם" (במדבר טו, לא), ועל ידי התורה גם כן ישראל עם אחד. אומה כמו זאת, היא שייכת אל השם יתברך, שהוא יתברך אחד (דברים ו, ד).

מז ספרי דברים, פרשת ראה, פיסקא קו

למען תלמד ליראה את ה' אלהיך, מגיד שהמעשר מביא את האדם לידי תלמוד תורה.

מח תלמוד בבלי, יומא, לה א

מט תלמוד ירושלמי, חגיגה, ב ב

משרבו תלמידי ב"ש ותלמידי ב"ה ולא שימשו את רביהן כל צורכן ורבו המחלוקות בישראל ונחלקו לשתי כתות אילו מטמאין ואילו מטהרין ועוד אינה עתידה לחזור למקומה עד שיבוא בן דוד.

תלמוד ירושלמי, סנהדרין, פרק א, הלכה ג

אמר רבי יוסי בראשונה לא היתה מחלוקת בישראל אלא סנהדרין של שבעים ואחד היתה יושבת בלשכת הגזית ושני בתי דינין של שלשה שלשה היו יושבין אחד בחיל ואחד בהר הבית ובתי דינין של שלשה ועשרים היו יושבין בכל עיירות ארץ ישראל צרך אחד מהן לשאול דבר הלכה היה בא ושאלה בבית דין שבעירו אם שמעו אמרו לו ואי לא היה הוא ומופלא שלהן באין ושואלין אותה בבית דין הסמוך לעירו אם שמעו אמרו להן ואי לא הוא ומופלא שלהן באין ושואלין אותה בבית דין שבהר הבית אם שמעו אמרו להן ואי לא היה הוא ומופלא שלהן באין ושואלין אותה בבית שבחיל אם שמעו אמרו להן ואם לאו היו אילו ואילו מתכנסין לבית דין הגדול שבלשכת הגזית שמשם תורה יוצאה ורווחת לכל ישר' שנאמר מן המקום ההוא אשר יבחר יי' וגו' סנהדרין שבלשכת הגזית אף על פי שהיתה של ע"א לא היו פחותין מכ"ג צרך אחד מהן לצאת היה מסתכל אם יש שם כ"ג היה יוצא ואם לאו לא היה יוצא והיו יושבין מתמיד של שחר עד תמיד של בין הערבים ובשבתות ובימים טובים היו יושבין בביהמ"ד שבהר הבית נשאלה הלכה אם שמעו אמרו להן ואי לא עומדין על המיניין רבו המזכין זיכו רבו מחייבין חייבו רבו המטהרין טיהרו רבו המטמין טימאו שמשם תורה יוצאה ורווחת לכל ישראל משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שימשו רביהן כצורכן רבו מחלוקות בישראל ונעשו שתי תורות

תלמוד בבלי, סוטה, דף מז, עמוד ב

משרבו זחוחי הלב - רבו מחלוקת בישראל. משרבו תלמידי שמאי והילל שלא שימשו כל צורכן - רבו מחלוקת בישראל, ונעשית תורה כשתי תורות.

מכילתא דרבי ישמעאל, יתרו - מסכתא דבחדש, פרשה א

יוחן שם ישראל. כל מקום שהוא אומר ויסעו ויחנו, נוסעים במחלוקת וחונים במחלוקת, אבל כאן השוו כולם לב אחד, לכך נאמ' ויוחן שם ישראל נגד ההר.

החיד"א, פתח עיניים, ב ד

זהו טעם שקודם ק"ש באמירת 'וקרבתנו מלכנו' אמר האר"י זצ"ל לזכור מעמד הר סיני, והטעם שבמעמד הר סיני כתיב 'ויוחן שם ישראל' שהיו כלם בלב אחד כמשז"ל, ובזכרו זה יתן אל לבו לאהוב לכל ישראל, ועי"ז יחוד ק"ש יהיה נעשה על ידי כללות ישראל.

והנה להיות כאיש אחד בלב אחד צריך שתקדים מדת הכנעה ושפלות, שכל אחד יבטל דעתו לדעת הכלל. כמובן שאם כל אחד יאמר קבלו דעתי ואני ואפסי עוד, זה הוא מקור נפתח לכל שנה וקטטות ומריבות. הגם שלפעמים יבוא לומר קבלו דעתי מצד גודל הנפש וחוזק השכל שאיננו מתבטל בנקל, מ"מ זה גורם פירוד לבבות וכל מחלה וכל תקלה וכל קטטה. ומטעם זה נמצאת בעוה"ר מדה זו ביותר בישראל אף שהם גוי אחד בארץ, כי באשר נפשם גבוהה ויש להם דעת ושכל חזק ע"כ נמצא בהם פירוד לבבות ביותר, ודבר זה לא בא מפאת החסרון אלא מצד המעלה, ועיין במהר"ל מה שהשיב לגוי אחד ששאל אותו על פירוד לבבות שמצוי בישראל ביותר: והנה זה הענין להיות נכנע ושפל בדרך שהיא מדה טובה ומפאת זה באין להיות כאיש אחד בלב אחד, יש בו נמי חסרון שגורם מיעוט השמחה ומשפיל את חוזק הלב, היפוך אמרם ז"ל (אבות פ"ה) הוי עז כנמר וקל כנשר רץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים, וצריך התחזקות גדולה להיות לו שניהם יחד, וכמאמר הזה"ק חדוה תקיעא בליבאי מסטרא דא וכו' והוא כמאמר הלל (אבות פ"א) אם אין אני לי מי לי וכשאני לעצמי מה אני, ועיין לקמן באריכות איך יתכן זה. וכל אלה היו בהר סיני, כי הר הוא גבהות היינו שהכח הרוחני השורר שמה הי' גורם שעם מדת הגבהות וחוזק הלב, להיות נכנע ושפל בדרך, ובזה תובן מעלת ההר ההוא על זולתו, ואולי היינו טעמא דהר סיני יש לו ששה שמות כבמדרש (במדב"ר פ"א סי' ז'), כי מספר ששה הוא הכולל כל מיני הפכים ארבעה צדדין מעלה ומטה, כי מהותו היתה הכנעה וגבהות וחוזק הלב יחד: ויש לומר שמטעם זה ניתנה התורה על הר סיני לא לתועלת ההר ושכרו, אלא לתועלת ישראל שיהי' להם סיוע להיות נעשים, עם חוזק לבבם וגדלות נפשם כאמרם ז"ל (שמ"ר פ' מ"ב סי' ט') או יהודי או צלוב, נכנעים ושפלי ברך, ובשביל זה יהיו כאיש אחד בלב אחד היפוך טבעם, שענין זה הי' נצרך לנתינת התורה שהיא תורה אחת בששים רבואות נשמות כל ישראל, וכמו שהיא תורה אחת וברמב"ן שכל התורה היא שם אחד של הקב"ה, כן נתבקש שיהיו כל ישראל המקבלים אותה כאיש אחד בלי פירוד לבבות, וכמו שאיתא במדרש (פתיחתא דאיכה סי' כ') כיון שבאו להר סיני נעשו כולם הומוניא וכו' באותה שעה אמר הקב"ה הרי השעה שאתן תורה לבני: ולפי האמור יובן מה שלא נאמר ויחן במדבר וכפל לשון, שהוא להורות שמצד בחי' מדבר עדיין לא היו יכולין לבטל עצמם זה לזה לגמרי, מפני חשש גרם העדר חוזק הלב וגבורת הנפש, אך מצד ההר שמורה על גבהות ולהגביה לבו בדרכי השם רק אז היו יכולין להתבטל בעיני עצמם ולהיות כאיש אחד בלב אחד, באשר השיגו שתי המדות יחד:

הגר"א, אדרת אליהו, בראשית פרק ב, פסוק ז

ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה. ביאורו כאשר נפח בו הש"י את נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה אז נתהוה בו נפש הצומחת ורוח החיוני בפעם אחת כי חלקי הכחות באדם המה חמשה. הגוף. נפש הצומחת. רוח החיוני. נשמה. וחיה היא המחיה את כולם. אבל יחידה אינה באדם אפס בימות המשיח תשרה באדם וכן במעמד הר סיני ויחן שם ישראל כאיש אחד בלב אחד.

אם הבנים שמחה, פרק שלישי, נו-נו

אמרו רבותינו במדרש רבה לגבי יעקב שאמר לבניו: "האספו ואגידה לכם, את אשר יקרה אתכם באחרית הימים" - "אמר להון: תהון כולכם אסיפה אחת, הדא הוא דכתיב 'ואתה בן אדם קח לך עץ אחד וכתוב עליו ליהודה ולבני ישראל חברו'. (כתיב 'חברו' וקרינן 'חבריו') חברו כתיב - נעשו בני ישראל אגודה אחת - התקינו עצמכם לגאולה. מה כתיב אחריו 'ועשיתי אותם לגוי אחד

בארץ", עב"ד המדרש שם. (ואני מוסיף על מה דכתיב אחריו עוד "וטהרתי אותם והיו לי לעם, ואני אהיה להם לאלקים" - והיינו, שבזכות זה שיתאגדו כולם באגודה אחת, ישלח ה' ממרום רוח טהרה עליהם עד שיהיו כולם ראויים להיות לעם ה', ושיהיה ה' לנו לאלקים).

גם במדרש קהלת אמרו על הפסוק "עת לתפור" - "דכתיב 'וקרב אותם אחד אל אחד והיו לאחדים בידך'. ומה כתיב בתריה 'כה אמר ה' הנה אני לוקח את בני ישראל מבין הגוים אשר הלכו שם, וקבצתי אותם מסביב והבאתי אותם אל אדמתם. ועשיתי אותם לגוי אחד בארץ' - הוי 'עת לתפור'", עב"ד המדרש. הרי שגאולתן של ישראל תלויה בתפירת כל ישראל לעם אחד. וכן אמרו עוד במדרש על הפס' "אתם נצבים היום כלכם" - "אימתי, בזמן שתהיו כולכם באגודה אחת... וכן את מוצא שאין ישראל נגאלין עד שיהיו כולם אגודה אחת, שנאמר 'בימים ההם ובעת ההיא יבואו בני ישראל ובני יהודה יחדיו', עב"ל. וכן אמרו במנחות (דף כז) על הפסוק "ואגודתו על ארץ יסדה" - "אין ישראל נגאלין אלא בזמן שנעשים אגודה אחת", עיי"ש. וגם קיום העם הישראלי תלוי בזה שהם מאוחדים ואגודים יחד, כמאמר המדרש הנ"ל: "אתם נצבים היום - אימתי בזמן שתהיו כולכם באגודה".

ובעוה"ר, זה גרם לירידת קרן ישראל ושפלות עמנו, שנשפל כל כך עד דיוטא התחתונה. והגענו למה שהגענו, מחמת שעם בני ישראל הוא נקרע לקרעים ונקטע לקטעים, וכמו שערכתי לפניך את התאור של ה"גלות-יו"ד". ודין גרמא לכל הצרות שהגיעונו, ואין תרופה למכותינו עד שנשוב ונעשה לגוי אחד, לקרב את ישראל אחד לאחד והיו לאחדים - אחד ממש, גוי אחד ועם אחד. אז נוכל להתקין עצמינו לגאולה, כמבואר במדרש שהבאתי "נעשו ישראל אגודה אחת - התקינו עצמכם לגאולה", ובזה תלוי הכל, כל קיומינו וכל עתידינו. וכן כתב המקובל והחוקר האלקי, רבנו מהר"ל מפראג ז"ל, בספרו "נצח ישראל", דעל כן נחרב בית שני, יען שירושלים ובית המקדש המה המרכז שמאחד ומקבץ את כללות ישראל ועושה אותם לעם אחד. ויען שישראל לא היו באחדות, לא היו כדאיים למקום הזה. ואם נתקן הדבר - להיות באחדות - נזכה לגאולה ולמקום המאחד אותנו לגוי אחד. וכבר הבאתי לעיל את הגמרא (פרק "חלק"), דפריך הגמרא: מאחר שאנו מחכים והוא מחכה (היינו דגם הקב"ה מחכה לגאולה) מי מעכב? ומתרצת הגמרא: דמדת הדין מעכבת. וכן אמרו במדרש (שיר השירים) על הפסוק "אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ" - "עד שתחפץ מדת הדין", היינו, עד שתחפץ מדת הדין המעכבת עלינו את הגאולה. וכבר הבאתי לעיל (בסוף אות יג) בשם רבנו ה"מגן אברהם", שנתנה רשות למקטרג לקטרג עד שיבוטל המבטל. והנה, בעת שישראל אגודים בכלל אחד שלם, אז ננצח בזה את מדת הדין ונשתיק את משטינינו ומקטריגינו, ולא תהיה שום שליטה לאויבינו עלינו, ויקוים בנו "ובני ישראל יוצאים ביד רמה" מהגלות המרה הזו, ונזכה לגאולה שלימה בב"א. כמו שכתב רבנו ב"נועם אלימלך" על הפסוק "ויקחלו את כל אלה ויביתר אותם בתוך ויתן איש-בתרו לקראת רעהו, ואת הציפור לא בתר", הנאמר אצל אברהם בברית בין הבתרים, וזה לשונו: "דהיינו, שהעמיד הכל זה לעומת זה. 'ואת הציפור' - רמז לישראל - 'לא בתר', רצה לומר - נגד כללות ישראל אין לך דבר שישוער נגד זכותם, שגם רשעים מלאים מצוות כרימון", עב"ל. וכוננתו למה שכתב ב"נועם אלימלך" (בפרשת "דברים"): "כי כללות ישראל הם צדיקים (בלי שום פגם), כמו שכתוב 'ועמך כולם צדיקים'. ואף שהפרטים חוטאים, אבל בכללות הם תמיד קיימים בקדושתם ואין שטן ואין פגע רע בהם, חלילה, ותמיד צורתם חקוקה למעלה, ואין שליטה לסט"א עליהם. והאדם הפרטי מקשר עצמו בהתכללות ההיא", עב"ל. וזו היתה נמי כוונת אברהם, שהעמיד הציפור נגד הבתרים, שהם רמזו לאומות העולם והסט"א, והציפור רמז לישראל, דבזמן שהציפור לא בתר והוא באחדות - אז לא תשוער זכותם, ואין שליטה לסט"א עליהם. ועיין שם בתרגום

ירושלמי ובתרגום יונתן שכתבו, דכל העצות הרעות שמיעצים עלינו - זכותא דאברהם תבטל אותם*. וגם לא ישלטו בממונם של ישראל, דזכותיה דאברהם מגינה עליהם, עיי"ש. וכל זה, דוקא בעת שהציפור שהוא רמז על ישראל לא יבותר, היינו, בעת שכללות ישראל הוא בכלל אחד שלם, ולא יבותר לבתרים - אז כוחם גדול ואין שטן ואין פגע רע. ובאמת, כדברי רבנו בעל "נועם אלימלך", שכתב שכללות ישראל הם תמיד בקדושה מבלי שום פגם, מצאתי ג"כ בספר הקדוש "נצח ישראל" לרבנו מהר"ל מפראג. וכתב עוד, שהם אהובים וקשורים למקום בקשר אמיץ, אשר תמיד לא יופר. שוב מצאתי מבואר כן גם באגרת תימן לרבנו הרמב"ם, ושם כתב בזה הלשון: "וכמו כן בְּשָׁרְנוּ וְהֶאֱמִיץ אוֹתָנוּ יִתְבַרַךְ שְׁמוֹ, שֶׁנִּמְנַע אֶצְלוֹ לְמַאֵס אוֹתָנוּ בְּכַלְלֵינוּ, וְאֵע"פ שֶׁנִּכְעִיסוּהוּ וְנִעְבְּרוּ עַל מִצְוֹתָיו, שָׁכַן כְּתַב (ירמיה לא, לו) 'אמר ה' וכו'", עכ"ל הזהב.

הרי לך שלשה עדים גדולים, אשר כל אחד כדאי לעצמו, וכל שכן בצירופם יחד, שהעידו על גודל הערך של התכללות ישראל בכלל אחד, שאף אם הם רשעים בפרוטרוט, מ"מ בכללות לית עליהם שום פגם, והם קשורים במקום בקשר אמיץ, ואהובים ונחמדים לפניו יתברך, וצורתם חקוקה לפניו יתברך, וכמו שכתב רבנו ה"נועם אלימלך". ואף שהפרטים חוטאים, אבל הכללות הם תמיד בקדושתם, ואין שטן ואין פגע רע חלילה*.

ואחר כל אלו הדברים שערכתי פה, יבין כל אחד מה שאמרתי למעלה, שכל ישועתינו ועתידינו תלויים רק בפרט זה, שנהיה מאוחדים ואגודים יחד בכלל אחד, ולאחד בנו כל חלקי בני אדם הנמצאים בינינו, מאדם העומד בקצה הימני עד האדם העומד בקצה השמאלי, עד שתכלל כללות ישראל בכלל אחד שלם. ואז ננצח בזה את מדת הדין, ונשתיק את השטן לבל ישטינינו, כאמור למעלה, ויקוים בנו "ובני ישראל יוצאים ביד רמה" בב"א.

* בדברי רבותינו הנ"ל, נראה לבאר דברי הפסיקתא (בפיסקא "ויהי המקריב") שאמר: "לפי שירמיה אמר 'כסף נמאס קראו להם' (ירמיה ו), ויחזקאל קורא אותם סִיגִים, שנאמר 'היו לי בית ישראל לְסִיג' (יחזקאל כב) - בא זכריה ואמר 'והנה מנורת זהב כולה' (זכריה ד), כולה של זהב היא. למה - 'כולך יפה רעיתי ומום אין בך' ", עכ"ל. ובדברי רבותינו הנ"ל, שעל כללות ישראל אין שום פגם, והם בקדושתם נִעֵת עמדם על הר סיני, וצורתם חקוקה בכסא כבודו יתברך, והם תמיד באהבה לפני הקב"ה, אף אם ח"ו אין עושיין רצונו של מקום, ורק כשדנים אותם בפרטיות יש למצוא עליהם חטא ועון, אבל בכללות אין שטן ואין פגע רע, ולא חטא ולא עון ולא שום פגם - מאירים דברי הפסיקתא הנ"ל כאורים. דעיינן בספורנו (פרשת "בהעלותך"), שהמנורה באה לרמז על התכללות כל העם הישראלי בכלל אחד, עיי"ש באר היטב. ובאופן זה, היינו בכללות ישראל באמת, אין עליהם שום פגם ולא סִיג. וזו כוונת הפסיקתא, לפי שירמיה אמר על ישראל שהם, ח"ו, כסף נמאס, ויחזקאל קורא אותם סִיגִים, בא זכריה ואמר "והנה מנורת זהב כולה - כולה של זהב היא. ולמה? כולך" - רצה לומר, כשהם בבחינת "כולך", כשהם נכללים בכלל אחד, וכמו שהמנורה מרמזת על זה, אז "כולך יפה רעיתי ומום אין בך". וזה אמת בביאור הפסיקתא בס"ד, ודוק.

באמנה ידעתי, כי הכל יתמהו עלי ויצחקו ממני, באומרם: דברייך הם אמת, שבהתקבצות כל איש ישראל בכלל אחד תלויה כל ישועתינו, אבל איך אפשר לתקן זאת, מי ומי יכול לכוללם יחד, ואיך אפשר לכלול ולקבץ את כל ישראל מכל חמישה חלקי התבל, אשר הם בדיעות ובמדות שונות, בכנופיא אחת? וכבר נתקשה בזה באמת רבנו בעל ה"הפלאה" (בסוף כתובות), על התאחדות כל ישראל לגוי אחד בימינו, שהוא מן הנמנע מכח דעותיהם השונות זו מזו, עיי"ש.

40
שעברו עלינו מלמד אותנו, שדברים שהבריות החזיקו לאי מציאותיים, נעשו מציאותיים ממש.

וגם דברים ששום איש לא רצה להאמין שתהיה להם אפשרות בעולם, באו בסוף לידי אפשרות. כך הוא גם בדבר התכללות ישראל בכלל אחד, ששפיר יש לו מציאות בעולם, ושפיר יכול להתאפשר, וגם אין הדבר רחוק כל כך מטבע הענין בעצמו, וכאשר אגיד לך בעזרת השם. כי ראיתי בספר הבהיר "נצח ישראל", לרבנו מהר"ל מפראג ז"ל (בפרק א), שכתב לנו כלל אחד - כי מחוק הטבע לעמוד בתמידות על מעמדו, וקיומו הוא קיום חזק ואמיץ אשר אינו מניח לו לצאת מגדרי הטבע שהטביע בו הבורא כל עולמים. ואף אם יזדמן איזה מקרה שיכריח אותו לצאת מגדרי הטבע - לא ישאר במעמד זה שהוא לא טבעי לו, אלא יחזור למעמדו הטבעי. כי הדבר שהוא לא טבעי, אין לו קיום להתקיים במעמדו, אבל הטבע קיים לעד. ובגלל זה, האומה הישראלית שהיא מטבעה שהטביע בה הקב"ה להיות גוי אחד בלתי מחולק ובלתי מפורד יותר מכל האומות, וכמו שאמרו חז"ל שביעקב כתיב "כל הנפש הבאה ליעקב", ובעשו כתיב "כל נפשות ביתו" - דביעקב האחדות היא בטבע, מה שאין כן בעשו. וכן מצינו במתן תורה, "ויחן שם ישראל" - "כאיש אחד בלב אחד". הרי, מראש היותם לגוי הטביע בהם הבורא להיות גוי אחד. על כן, הפיזור בישראל הוא דבר בלתי טבעי, היוצא חוץ מגדרי הטבע, שאין לו קיום. וכמו שכל דבר ודבר שיצא מסדרי הטבע חוזר אל מקומו, כך חוזרים החלקים המפוזרים והמפורדים שבישראל אל מקומם, להיותם כלל אחד. ולכך כל פיזור עומד להתכנס יחד, ולפיכך פיזור ישראל בין העמים הוא דבר יוצא מן הטבע מאחר שהם אומה אחת ראוי שיהיו עומדים יחד להיות אחד, כי הפיזור להם בפרט אינו טבעי כלל. ואי אפשר לומר שדבר זה הוא בשביל חטא ועון, סוף סוף דבר זה הוא בלתי טבעי, דהיינו הפיזור לישראל.

י עולת ראייה / חלק א / עמוד של

אמר ר' אלעזר אמר ר' חנינא תלמידי-חכמים מרבים שלום בעולם, שנאמר וכל בניך למודי ד' ורב שלום בניך, אל תקרי בניך אלא בוניך. (ברכות ס"ד.). יש טועים שחושבים, שהשלום העולמי לא יבנה כי-אם ע"י צביון אחד בדיעות ותכונות, וא"כ כשרואים ת"ח חוקרים בחכמה ודעת תורה, וע"י המחקר מתרבים הצדדים והשיטות, חושבים שבזה הם גורמים למחלוקת והפך השלום. ובאמת אינו כן, כי השלום האמתי אי אפשר שיבוא לעולם כי-אם דוקא ע"י הערך של רבוי השלום. הרבוי של השלום הוא, שיתראו כל הצדדים וכל השיטות, ויתבררו איך כולם יש להם מקום, כל אחד לפי ערכו, מקומו וענינו. ואדרבא גם הענינים הנראים כמיותרים או כסותרים, יראו כשמתגלה אמתת החכמה לכל צדיה, שרק ע"י קיבוץ כל החלקים וכל הפרטים, וכל הדעות הנראות שונות, וכל המקצעות החלוקים, דוקא על ידם יראה אור האמת והצדק, ודעת ד' יראתו ואהבתו, ואור תורת אמת. על-כן תלמידי חכמים מרבים שלום, כי במה שהם מרחיבים ומבארים ומילדים דברי חכמה חדשים, בפנים מפנים שונים, שיש בהם רבוי וחילוק ענינים, בזה הם מרבים שלום, שנאמר וכל בניך למודי ד'. כי כולם יכירו שכולם גם ההפכים בדרכיהם ושיטותיהם כפי הנראה, המה כולם למודי ד', ובכל אחת מהנה יש צד שתתגלה על ידו ידיעת ד' ואור אמתו. ורב שלום בניך, לא אמר גדול שלום בניך, שהיה מורה על ציור גוף אחד גדול, שאז היו הדברים מתאימים לאותו הרעיון המדומה, שהשלום הוא צריך דוקא לדברים אחדים ושיווי רעיונות, שזה באמת מגרע כח החכמה והרחבת הדעת, כי אור הדעת צריך לצאת לכל צדדיו, לכל הפנים של אורה שיש בו, אבל הרבוי הוא רב שלום בניך, אל תקרי בניך, אלא בוניך, כי הבנין יבנה מחלקים שונים, והאמת של אור העולם תבנה מצדדים שונים ומשיטות שונות, שאלו ואלו דברי אלהים חיים, מדרכי עבודה והדרכה וחנוך שונים, שכ"א תופס מקומו וערכו. ואין לאבד כל כשרון ושלמות כ"א להרחיבו ולמצא לו מקום, ואם תראה סתירה ממושג למושג, בזה תבנה החכמה ביתה, וצריך לעיין בדברים איך למצא את החוק הפנימי שבמושגים, שבזה יתישרו הדברים ולא יהיו סותרים זא"ז, ורבוי הדעות שבא ע"י השתנות הנפשות

והחנכים דוקא הוא הוא המעשיר את החכמה והגורם הרחבתה, שלסוף יובנו כל הדברים כראוי ויוכר שאי אפשר היה לבנין השלום שיבנה כ"א ע"י כל אותן ההשפעות הנראות כמנצחות זא"ז. יהי שלום בחילך. החיל, מקום החיל או הכחות העובדים, הם מתברכים בברכת שלום. ומהו שלום, לא שיהיו כולם כח שוה, כי דוקא ע"י רבוי הכחות והתנגדותם תמצא פעולת החיים, אלא שערך ההבדל וההתנגדות נערך בערך מתאים, שכולם מובילים למטרה אחת, על כן נמצא שלוה בארמנותיך, במקום הדרוש שקט ושלוה, במרכז התכלית. למען אחי ורעי, שלכולם יהי' מקום לעבודה, עבודת שכל ועבודת נטיה ורגש, אדברה נא שלום בך, המצב של ההתאחדות הבא מקיבוץ כחות ודעות נפזרות, למען בית ד' אלהינו, התכלית הנרצית, הנקודה שכולם עובדים בעבורה, אבקשה טוב לך, הטוב הנאסף מתוך כלי השלום, שהוא מחזיק הברכה, ד' עוז לעמו יתן, יתן להם חיים מלאים ענין, שהוא העז, וכשהחיים מלאים ענין מלאים הם צדדים רבים, ונבנים מהרכבות של כחות רבים, על כן זאת היא ברכת השלום האמתית הבאה מהעז. ד' יברך את עמו בשלום. וברכת השלום, הבאה עם העז, היא השלום של התאחדות כל ההפכים אבל צריך שימצאו הפכים, כדי שיהי' מי שיעבוד ומה שיתאחד, ואז הברכה ניכרת, ע"י הכח של אלו ואלו דברי אלהים חיים. ועל כן שלום הוא שמו של הקב"ה, שהוא בעל הכחות כולם, הכל יוכל וכוללם יחד, יהי שמו הגדול מבורך מן העולם עד העולם.

ספר נצח ישראל, פרק ג²⁰

כך הוא הבריאה אשר ברא השם יתברך; כי ראשונה הם הפשוטים, אשר כל אחד ואחד עומד בפני עצמו. ואחר כך הנבראים אשר הם מצטרפים ביחד, ויש להם הקבוץ ביחד, אף שאין כאן עירוב ביחד. ואחר כך אותם אשר הם מתחברים לגמרי בהרכבה גמורה. הנה אלו ג' דברים; הראשון הוא רחוק מן הרכבה, אבל השנית יש בו קצת הרכבה, ונקרא זה 'הרכבה שכנית', רוצה לומר שמתחברים יחד כמו השכנים אשר הם מתחברים יחד, ואין כאן עירוב. הרכבה השלישית הוא 'הרכבה מזגית', שנתמזגה ונתחברה יחד לגמרי, עד שהוא דבר אחד.

סוף מסכת ברכות²¹

אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא: תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, שנאמר וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך, אל תקרי בניך אלא בוניך. שלום רב לאהבי תורתך ואין למו מכשול יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך למען בית ה' אלהינו אבקשה טוב לך ה' עז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום.

רמח"ל, משכני עליון, הקדמה²²

וצריך שתדע, כי יש זיווג ויש חיבור. והחיבור הוא בהאיר המאורות זה אל זה ממקומם, ואינם נגשים זה לזה, על כן תתחלש ההארה בהתפשטה מלפני אדוניה. ולזה קראו חכמים "פירוד", כי אין פירוד במאורותיו, רק כאשר אינם קרבים זה לזה נקרא פירוד, וזה קיצוץ הנטיעות. ולא יגיע זה רק למטה, אבל למעלה לא יגיע פגם זה ח"ו. ונמצאו שתי מאורות [י"ה], [היו"ד] תמיד בחיבור שלם, והקוין על גביהם, שלשתם נקשרים בקשר אמיץ והחזק. אך משם ולמטה נמצא זה הפירוד בחטאת בני האדם, כי היו"ד תפרד מהה"א, והה"א מהוא"ו, והוא"ו מהה"א:

אך הזיווג הוא בהתקרב המאורות אחד אל אחד. ובהתקרבתם בדרך זה, מי יוכל להגיד רוב תפארת קדושתם ועוצם גאונם, כי כאש בוערה לוהטים זה בזה, ונאחזים ביחוד גדול. ומרוב העוז והחדוה, תגיע השמחה אל כל המאורות, ממאור למאור, עד לפני השרש השלם והיחיד - אין סוף ב"ה. וברבות השמחה ירבה השפע ממנו לרדת בכל המדרגות. וזיווג זה הוא החסר מן התחתונים,

ועל כן אמרו החכמים ז"ל (תענית ה.), "אמר הקב"ה - לא אבוא בירושלים של מעלה עד שאבוא בירושלים של מטה", כי עד יבנו ועד ישים ירושלים תהלה בארץ, לא יבוא המלך ביאה גמורה בירושלים של מעלה. וברבות התיקון במאורות, יתפשטו הדברים בכוח גדול ויבנה בית המקדש למטה. וכאשר חסר התיקון הזה מפני העוונות נחרב הבית למטה. ועם כל זה לא פסק למעלה, כי לולי פסק היה העולם כולו חרב ברגע אחד, כמו שאמרתי למעלה. רק הוחשך מאד ממה שהיה בתחילה, וגם חסר ממנו השמחה העצומה שהיתה בו מימי קדם, בהיותו משכן כבוד וזבול מנוחה אל המלך. וכאשר יתמו חטאים מן הארץ ישוּבו הדברים כבראשונה, והאור יהיה יותר והשפע ירבה מאד, ועל כן יבנה עוד הבית הזה למטה וכבודו יהיה גדול מן הראשונים.

ד"ר שיר השירים רבה ה

דודי שלח ידו מן החור, א"ר אמי כעני שמבקש צדקה

אדיר במרום א' תנא רזא דרזין'

אמנם צריך שתדע, שהקו הנכנס בחלל אינו פועל לפי בחינת עצמו, אלא לפי ההכנה המושרשת ברשימו המקבל אותו. וזה סוד גדול, אבל היה צריך ביאור רחב הרבה, כי באמת זהו גורם ענין הבחירה ופעולת מעשה האדם, שאין המשפיע משפיע לפי בחינת עצמו אלא לפי בחינת המקבל ממנו. וסוד הזה נתפרש במאמר, בריש הורמנותא דמלכא גליף גליפו בטהירו וכו' (זח"א טו א). כי סוד הגליפין האלו, הוא כמו מי שחופר נהרות להוליך בהם המים, ואז המים מוכרחים להתהלך לפי מהלך הנהרות שהם מוצאים לפניהם, כך הרשימה בזמן הצמצום הוכן בדרכים שונים, שהקו המתפשט בהם אחר כך מתהלך לפי ההכנה אשר הוא מוצא שם, שהם הגילופין האלה

ה"ב במדבר יד מ-מה. סנהדרין קז א

י"ג עולת ראייה, חלק א, עמוד מב

מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל. ההשתלמות המאושרת, שאליה ראוי שיכסוף האדם תמיד בכל חייו בלא הרף, היא מיוסדת על שתי בחינות יסודיות, שהן בבסיסים המעמידים את כל חמדות עולמים. האחת היא העטרה העליונה של כל מעלה, להיות האדם שואף תמיד להתעלות, לעלות אל על במעלות הקודש, להוסיף חכמה ודעת קדושים רבה, להיות מואר באור זיו דעת ד' ועוזו, באור טהרה וקדושה, הבאה מתוך תוספות חכמה ודעת, מתוך הזדככות רגש ורעיון, מתוך תגבורת האצילות הנפשית הלך וגבור. והשניה היא הבסיסיות של העמדה, התכן השומר את המצב, שלא יהורס, שבכללו הוא התכן המקיים את תשוקת ההתעלות, הנותן מנוחה לשיא גליה, והקובע לנשמה מקום של מנוחה, לבלי תהיה מהרסת למעלה מכל חקה. האוהל והמשכן, הם שני השמות של בית הדירה, העלול להיות מוכן למסעות, שמרשמים בתוכן הרוחני העליון את העליות הנכספות. האוהל מסמן את היסוד המטלטל, את הצביון של ההכנה אשר לתנועה, שכונתה היא תמיד השתנות ועליה לצד האושר העליון, לקראת הזיו של מעלה. והמשכן מסמן, אם גם בצורה המחוברת באיזה אופן להכנה של נסיעה, אבל דוקא את היסוד המנוחתי שיש בין מסע למסע, ובנפשיות היא ההרגשה המרגעת, העוצרת את ההתנועות הבלתי פוסקות, לשם היסוד של המטרה העליונה, קביעות האורה ובסיסיותה בערכה. ובודאי שאלה שתי ההכרות הן הנה היסודות של האוצר העליון, אשר ליראת ד', הגנוזה בבית גנזיו של הקב"ה, היראה התחתונה והיראה העליונה, שהתחתונה היא מתיראת שלא תרד מטה מטה, ומתוך כך היא מתאמצת בעליותיה התדירות, והעליונה היא מתיראת שלא תהרוס אל על יותר מהחוג המתאים לה, שלא תאבד בזה את המנוחה המבססת כל טוב. בעת ההתרוממות העליונה אשר להתפילה השלמה, צריכים להיות מופיעים לפנינו אלה שני חזיונות הקודש, בעצם עוזם

ותפארתם. ואנו מזכירים בזה: מה טובו אוהליך, המביעים את הכנת ההעתקה התדירית, המסע העליון המוכן להעלות את הכל בעילוי אחר עילוי, לשאוף לרוממות קודש, יעקב, מצד הויתך הראשונה בזמן ומצערה במעלה, שירתך התחתיתית היא צריכה להיות נאזרת תמיד בגבורת אומץ, שלא לרדת כ"א לעלות, - ויותר מזה יסוד הופעתך הרוממה ביראה העליונה, שלא לאבד את הטוב העליון מצד רוב התפרצות אורו, שלא לזנח את תוכן המנוחה המקליט כל טוב ואושר עליון עדי עד, היראה העליונה המתיראת מהעליה המופרזת, ובתוך ההכנה המוחלטת, להתעלות הקדושה התדירית, תופסת היא את יסוד השיכון, העמדה המקומית בכל יקרת תפארתה, משכנותיך ישראל. בהוסדן יחד שתי שאיפות עילאות אלו בכל מילואן וטובן, יוצג לנו הטוב המאושר בכל חוסן יקרו, עד לכדי ההבעה של השתוממות הפלא העליון, שאנו אומרים לקבוץ הנהדר הזה המתאים יחד: מה טובו. מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל.

^ד ספר נצח ישראל פרק ה

יש לך להתבונן, מה עשה קמצא, ומה פשעו ומה חטאו שאמר 'על ידי קמצא חרב ירושלים'. אבל יש לך לדעת, כי על ידי זה שהיה באותו הדור שנאת חנם ומחלוקת, ודרך המקום שיש בו שנאת חנם שיקח לו אוהב לחלוק עם אחר ששונא לו. וזה היה כאן, שהיה רחמיה קמצא. וזאת האהבה עצמה הוא באמת חלוק ופירוד ומחלוקת כמו השנאה, כי על ידי זה נעשה מחלוקת. ולפיכך האוהב הזה נקרא 'קמצא', שאין התקשרות זה רק כדי לחלוק על אחרים. והנה הפרוד והחלוק נאמר על המתחברים להיות אוהבים על זה הדרך.

^ה הנצי"ב מוולאז'ין, שו"ת משיב דבר א מד

והנה המעריר הורו והוגו עצה להיות נשמר מדור זה להפרד זה מזה לגמרי כמו שנפרד אברהם מלוט, במטותא מן המעריר עצה זו קשה כחרבות לגוף האומה וקיומה, הן בשעה שהיינו באה"ק וברשותנו כמעט בבית שני נעתם ארץ וחרב הבית וגלה ישראל בסבת מחלוקת הפרושים עם הצדוקים וגם הסב מחמת שנאת חנם הרבה ש"ד מה שאינו מן הדין היינו בשעה שראה פרוש שאחד מיקל באיזה דבר אף על גב שלא היה צדוקי כלל אלא עשה עבירה, מ"מ מחמת ש"ח היה שופטו לצדוקי שמורדין אותו, ומזה נתרבה ש"ד בהיתר ולשם מצוה בטעות וכבר רמז ע"ז בתורה (ס' במדבר סי' לו מקרא ל"ד) כמבואר בהע"ד והר"ד, וכ"ז אינו רחוק מן הדעת להגיע ח"ו בעת כזאת ג"כ אשר עפ"י ראות עיני א' ממחזיקי הדת ידמה שפלוני אינו מתנהג עפ"י דרכו בעבודת ה' וישפטנו למינות ויתרחק ממנו ויהיו רודפים אז"ז בהיתר בדמיון כוזב ח"ו, ושחת כל עם ה' חלילה זהו אפילו אם היינו בארצנו וברשותנו:

^ו במדבר טז א – ג

ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירים בני אליאב ואון בן פלת בני ראובן: ויקמו לפני משה ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים נשיאי עדה קראי מועד אנשי שם: ויקהלו...

רש"י

ויקח קרח - לקח את עצמו לצד אחד להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהונה, וזהו שתרגם אונקלוס ואתפלא נחלק משאר העדה להחזיק במחלוקת, וכן 'מה יקחך לבך', לוקח אותך להפליגך משאר בני אדם. דבר אחר ויקח קרח משך ראשי סנהדראות שבהם בדברים...

בן יצהר בן קהת בן לוי - ולא הזכיר בן יעקב, שבקש רחמים על עצמו שלא יזכר שמו על מחלוקתם, שנאמר 'בקהלם אל תחד כבודי'.

^ז שבת לד א

אמר ההוא סבא: טיהר בן יוחי בית הקברות! - אמר לו: אילמלי היית עמנו, ואפילו היית עמנו ולא נמנית עמנו - יפה אתה אומר. עבשיו שהיית עמנו ונמנית עמנו, יאמרו: זונות מפרכסות זו את זו, תלמידי חכמים לא כל שכן? ירב ביה עיניה, ונח נפשיה.

פסיקתא זוטרא דברים סג

תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב. שתהיו עשויין אגודה אחת ולא תעשו אגודות אגודות. וכה"א "לא תתגודדו" לא תעשו אגודות אגודות. זה אוסר וזה מתיר זה שומר היום מקרא קדש וזה למחר.

קידושין ל ב

אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער. מאי את אויבים בשער? אמר רבי חייא בר אבא: אפי' האב ובנו, הרב ותלמידו, שעוסקין בתורה בשער אחד נעשים אויבים זה את זה, ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה, שנאמר: את והב בסופה, אל תקרי בסופה אלא בסופה.

סנהדרין כד א

אמר רבי אושעיא: מאי דכתיב ואקח לי שני מקלות לאחד קראתי נועם ולאחד קראתי חובלים, נועם - אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל, שמנעימין זה לזה בהלכה. חובלים - אלו תלמידי חכמים שבבבל, שמחבלים זה לזה בהלכה. ויאמר אלה שני בני היצרה העמדים וגו' ושנים זיתים עליה. יצהר אמר רבי יצחק: אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל, שנוחין זה לזה בהלכה כשמן זית, ושנים זיתים עליה - אלו תלמידי חכמים שבבבל שמרוין זה לזה בהלכה כזית.

תענית ח א

44
באמר: שני ת"ח שיושבין בעיר אחת ואין נוחין זה לזה בהלכה - מתקנאין באף, ומעלין אותו, שנאמר מקנה אף על עולה.

מגילה לב א

כדבר משרשיא, דאמר: שני תלמידי חכמים היושבים בעיר אחת ואין נוחין זה את זה בהלכה - עליהם הכתוב אומר וגם אני נתתי להם חקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם.

סוטה מט א

וא"ר אילעא בר יברכיה: שני ת"ח הדרין בעיר אחת ואין נוחין זה לזה בהלכה - אחד מת ואחד גולה, שנאמר: לנוס שמה רוצח אשר ירצח את רעהו בבלי דעת, ואין דעת אלא תורה, שנאמר: נדמו עמי מבלי הדעת.

מסכתות קטנות מסכת כלה רבתי פרק ט הלכה א

גדול השלום, שאפילו הקדוש ברוך הוא שינה בו, מעיקרא כתיב ואדוני זקן, ולבסוף כתיב ויאמר י"י אל אברהם למה זה צחקה שרה לאמר האף אומנם אלד ואני זקנתי

מסכת דרך ארץ ז לז

וכן היה ר' אלעזר הקפר אומר, אהבו את השלום, ושנאו את המחלוקת, גדול השלום, שאפילו בשעה שישראל עובדין ע"ז ויש שלום ביניהם, אומר הקדוש ברוך הוא אין רצוני ליגע בהן, שנאמר חבור עצבים אפרים הנח לו, אבל בדבר מחלוקת מהו אומר, חלק לבם עתה יאשמו, הא, גדול השלום, ושנואה המחלוקת. כיצד, עיר שיש בה מחלוקת, סופה ליחרב, ואמרו חכמים מחלוקת בעיר, שפיכות דמים. בית הכנסת שיש בה מחלוקת, סופה ליחרב. בית שיש בו מחלוקת, סופו ליחרב, ואמרו חכמים מחלוקת בבית, זימה. שני בתי דינין והם בעיר אחת, וביניהם מחלוקת, סופן למות, ואמרו חכמים מחלוקת בבית דין, חורבן העולם.

ספרי נשא מב

וישם לך שלום... זה שלום תורה שנאמר ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום גדול השלום ששינה מעשה שרה שנאמר ואני זקנתי גדול השלום ששינה קדוש מפני שלום גדול השלום ששינה מלאך מפני שלום גדול השלום ששם שנכתב בקדושה נמחה על המים מפני שלום בשביל להטיל שלום בין איש לאשתו.

מגילת תענית, הסכוליון

בעשרין ותמניא לטבת יתיבת כנשתא על דינא. מפני שהיו הצדוקין יושבין בסנהדרין ינאי המלך ושלמינון /ושלמצינון/ המלכה יושבת אצלו ולא אחד מישראל יושב עמהם חוץ משמעון בן שטח והיו שואלין תשובות והלכות ולא היו יודעין להביא ראייה מן התורה. אמר להם שמעון בן שטח כל מי שהוא יודע להביא ראייה מן התורה כשר לישב בסנהדרין. פעם אחת נפל דבר של מעשה ביניהם ולא היו יודעים להביא ראייה מן התורה אלא אחד שהיה מפטפט כנגדו ואומר תן לי זמן ולמחר אשוב נתן לו זמן הלך וישב לו בינו לבין עצמו ואינו יכול להביא ראייה מן התורה למחר נתביש לבא ולישב בסנהדרין והעמיד שמעון בן שטח אחד מן התלמידים והושיבו במקומו אמר להם אין פוחתין בסנהדרין משבעים ואחד וכך עשה להם בכל יום ויום עד שנסתלקו כלם וישבה סנהדרין של ישראל יום שנסתלקה סנהדרין של צדוקים וישבה סנהדרין של ישראל עשאוהו יום טוב.

ספר עץ הדעת טוב (מכתבי האר"י) פרשת שמיני

ויאמר וכו' הענין הזה קשה להולמו כי כבר עשו מה שמוטל עליהם להביא קרבנותיהם אל פתח אהל מועד ומעתה אין הדבר תלוי אלא באהרן שיקריבם ואין אמר להם משה זה הדבר תעשו להבא ועי"ז וירא אליכם כבוד ה'. האמנם מ"ש זה הדבר חוזר אל מ"ש ויקרבו כל העדה כנ"ל ואמר זה הדבר אשר עשיתם להתקרב כולכם בלב אחד לעבוד את השי"ת בלב אחד. הנה הוא אשר ציווה ה' כמ"ש ואהבת לרעך כמוך. ואמר ר"ע זה כלל גדול בתורה. וכנודע משר"ל בפסוק חבור עצבים אפרים הנח לו ואם מכאן ולהבא תעשוהו ותקיימוהו. מבטיחכם אני כי יירא אליכם כבוד ה' כנודע כי אין הקב"ה משרה שכינתו אלא במקום שיש שלום וקורבה.

^{סא} מהר"ל, נתיב העבודה א

ובמדרש זה שאמר הכתוב כי מי בשחק יערוך לה' וגו' בבני אילים בלעם הרשע היה סניגורו של אומות העולם הירצה ה' באלפי אילים ברבבות נחלי שמן מה אתם מקריבים לא לוג שמן רוצה הוא אנו מקריבים לו רבבות נחלי שמן. מה הקריב אברהם לפניו לא איל אחד שנאמר וירא והנה איל וגו' אם רוצה אנו מקריבים לו אלפי אילים ומה הקריב לו אברהם בנו אני מקריב לו בני ובתי שנאמר האתן בכורי פשעי זה בנו הבכור כו' פרי בטני חטאת נפשי זה בתו כו'. ראה כמה היה בלעם הרשע ערום התחיל לומר את שבע המזבחות ערכתי ולא אמר מזבחות אמר משבברא אדם ועד עכשיו שבע מזבחות בנו ואני אקריב שבע כנגדן למה היה אותו רשע דומה לטבח שהיה מוכר בשוק והיתה חנות מלאה בשר וראה הלוגסטוס מסתכל בבשר אמר לו מרי כבר שלחתי אופסנון לביתו כך בלעם אמר לו הקדוש ברוך הוא רשע מה אתה עושה אמר לו את שבע המזבחות ערכתי ואעל פר ואיל במזבח אמר לו הקדוש ברוך הוא רשע אילו הייתי מבקש קרבן הייתי אומר למיכאל וגבריאל והיו מקריבים לפני שנאמר כי מי בשחק יערוך לה' וגו' בבני אילים בבני אברהם יצחק שהן אילי עולם אין אני מקבל קרבנות אלא מישראל שנאמר צו את אהרן ואת בניו לאמר וגו' עד כאן. והנה אמר כי אברהם לא הקריב לו רק בנו יחידו והוא רוצה להקריב לפניו בנו ובתו אשר יש בהם הרבוי, כדכתיב פרו ורבו ולא קיים האדם מצות פריה ורביה רק כשיש לו בן ובת, והכל לפי טעותו שהיה סבור כי הקרבן ראוי שיהיה מצד הרבוי. ולכך אמר כי ישראל מקריבין לפניו לוג אחד שמן, רוצה הוא יהיו האומות מקריבין לפניו רבבות נחלי שמן, וזה הכל כי היה טועה בלעם בדבר זה ושהיה סבור כי ראוי שתהיה ההקרבה לפניו מצד הרבוי. וכן מה שאמר כי משבברא אדם עד עתה שבעה מזבחות בנו כי אברהם בנה ארבעה מזבחות יצחק אחד יעקב שנים עד כי שלשה אבות ביחד בנו שבעה מזבחות ואילו בלעם בנה שבעה מזבחות, וכבר התבאר בכל מקום כי שבעה יש בהם הרבוי שכל מקום שרוצה הכתוב להזכיר רבוי מזכיר שבעה כמו שבע יפול צדיק וקם, בדרך אחד יצאו ובשבעה דרכים, והטעם הוא מבואר במקום אחר. ולכך אמר כי האבות הם שבעה מזבחות ביחד, כי האבות אין בהם הרבוי בפעל שדבר זה אין ראוי לאותם שהם אחד ויש להם קשר אחד שיש בהם הרבוי בכח אבל לא בפעל. לכך היו האבות שלשה כי שלשה הם רבים כמו שאמרו ימים שנים רבים שלשה ואלו שלשה יש להם הקשור ביחד. ודבר זה גם כן מבואר במקום אחר ממה שאמר הכתוב כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו ואמרו במדרש מה החבל הזה משולש כך יעקב שלישי לאבות. פירוש כי יעקב הוא השלישי המחבר והמקשר האבות עד שהם קשר אחד כמו החבל הזה שהוא משלשה חוטים והוא מקושר ביחד כמו שהוא החבל, הרי כי האבות הם רבוי מקושר ובכח שלהם הוא רבוי אבל לא שיהיה בהם הרבוי בפעל. ולכך השלשה אבות שיש בהם הקשור והאחדות בנו שבעה מזבחות ביחד ומורה זה על הקשור האחדות ולא על הרבוי בפעל, וכך

ראוי שתהיה העבודה אל השם יתברך כי הוא יתברך אחד בפעל ובכחו הוא הרבוי. ומאחר שהקרבת מורה על אחדותו יתברך, ולכך אמר השי"ת לבלעם כי אלו היה רוצה ברבוי כמו שהיה בלעם סובר היה מקריב לפניו במרום מיכאל וגבריאל שהם משרתיו במרום, אבל אין מלאכים ראויים לזה, כי גם המלאכים יש בהם הרבוי כדכתיב אלף אלפין ישמשוניה, ואתה מרבבות קודש, ולכך אם היה השם יתברך רוצה ברבוי הקרבנות היה אומר למיכאל וגבריאל, וזכר אלו שני מלאכים כי מיכאל וגבריאל הם מחולקים זה ממונה על אש וזה ממונה על מים לכך שייך בהם הרבוי ביותר. אבל לא בחר השם יתברך בעבודה כי אם בישראל שהם עם אחד, וכבר בארנו הטעם כי העבודה הזאת מורה על אחדותו יתברך, ומפני כי הקרבן מורה על שהוא יתברך אחד ואין זולתו אין מתיחס לדבר כי אם ישראל שהם עם אחד ומצד הזה היא העבודה אל השם יתברך. והדבר הזה מופלג מאוד בחכמה עמוקה, והמדרש הזה נתבאר עוד במקום אחר כי אין להאריך כאן בזה. וזה שאמר הכתוב זבח רשעים תועבה ותפלת ישרים רצונו כי אל השם יתברך נחשב זבח רשעים תועבה, כי הרשע הוא שיוצא מן היושר כי זהו ענין הרשע שיוצא מן היושר, והיוצא מן היושר אינו אחד כי היושר הוא אחד, כי כאשר תמשוך מן הנקודה האחת קוים הרבה הקוים שיוצאים מן היושר הם רבים עד בלי שיעור, והקו שהולך ונמשך ביושר אינו רק קו אחד בלבד, ולכך הרשע אין ראוי שיהיה נקרא אחד כי לפעמים הולך דרך עקום בענין זה ולפעמים בענין אחר ולכך הרשעים הם מרוחקים ואינם אחד. ודבר זה יתבאר בנתיב הצדק, כי כך אמרו הרשעים הם על דרכים רבים והצדיקים על דרך אחד, כמו שיתבאר אצל זכר צדיק לברכה ושם רשעים ירקב, שאמר צדיק לשון יחיד ואצל רשעים אמר לשון רבים, כי הרשעים הם על דרכים הרבה והצדיקים על דרך אחד כמו שיתבאר עיון שם. ולכך אמר זבח רשעים תועבה כי אין ראוי לו להקריב קרבן אל השי"ת אשר מורה הקרבן על אחדותו יתברך ואין אחדות ברשעים כמו שאמרנו, גם הרשע יוצא מן היושר שהוא אחד. ותפלת ישרים רצונו, כי התפלה שהיא העבודה אל השם יתברך וכמו שיתבאר דבר זה בסמוך היא רצונו, כי כשם שהרשע שהוא סר מן היושר שהוא אחד זבח רשעים תועבה, והפך זה תפלת הישר כי היושר הוא אחד כי הקו שנמשך ביושר הוא אחד ואין עוד ואלו הקוים שהולכים בעקום הם אין מספר ולכך תפלת ישרים רצונו.

²⁰ שו"ת משיב דבר חלק א סימן מד

ועסק התורה בקבוץ בעלי בתים יהא גורם למעט מחלוקת בישראל ולהרבות מחזיקי הדת דבלא ספק יש הרבה שלא הגיעו לבעוט בתלמוד ורבותינו הראשונים והמבואר בשו"ע, אלא שמ"מ הוא מרוחק מלמוד התורה, ע"פ שמיקל בחומרות ומנהגים ואזהרות שהוא ע"פ ספרי מוסר, אבל אם יתעסקו בתורה, ישכילו גם המה שאין לחשוב את אנשים כאלה למין ואפיקורוס ח"ו, ויהיו באגודה אחת להתיישב איך להחזיקי הדת ולהתגבר על הכופרים בתלמוד, וכל מה שהחבורה גדולה ורבה מתחזקת ביותר ומוצאים עצות ויהיו נדברים איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויעזור להם לשמור את בניהם ממניות לגמרי:

עוד יהי עסק התורה ברבים לתועלת לנו מחזיקי הדת בעצמנו שנדע להתנהג דוקא עפ"י דעת חז"ל היינו התלמוד והשו"ע ולא ישנו עפ"י איזה אדם גדול וקדוש שמדמה כי כן ראוי יותר להיות עבודת ה', וכבר היה כן בבית ראשון שהיו מחזיקי הדת היינו שאינם עובדים ע"ז, מקריבים בבמות חוץ לשמים אף על גב שהוא באיסור כרת, מ"מ עשו עפ"י דברי כהני במות שהיו אנשים גדולים ואמרו כי בזה האופן יהא נוח להשיג אהבה ודביקות להקב"ה ולא נהיה נצרך לבא דוקא לירושלים להקריב, ומשום שחשבו עבירה זו למצוה לא היו מלכי יהודה הצדיקים כמו אסא ויהושפט יכולים להעבירם מזה החטא כדכתיב עוד העם מזבחים ומקטרים בבמות וכ"כ היו מחזיקים למצוה עד שכאשר בא יחזקיהו המלך ובטל הבמות אמר רבשקה וכי תאמרו אל ה' אלהינו בטחנו הלא הוא יחזקיהו אשר הסיר את במותיו ואת מזבחותיו ויאמר ליהודה לפני המזבח אחד תשתחוו ועליו תקטירו, הרי חשב רבשקה לעון גדול ליחזקיהו, והיינו משום שהיה כופר ובקטנותו שמע מבית אביו שהוא עון למנוע את העם מדביקות ואהבת ה', ובאמת ה' בזה איסור כרת, ואם נחקור באיזה כח התגבר יחזקיהו על דעת העם יותר מאסא ויהושפט, אין זאת אלא במה שהרביץ תורה ברבים אף על גב שהיה שלא לשמה אלא מפני פחד החרב, מ"מ הועיל בזה למנוע מן העון ולעשות כדעת תורה, ולא כדעת אנשי, וכזה יש בדורות הללו הרבה מחזיקי הדת יראי ה' מתנהגים בדעת עצמם להשיג אהבת ה' אף על גב שאינו לפי דעת התלמוד ושו"ע וסומכים על מאמר חז"ל (בסנהדרין דף קו:) רחמנא לבא בעי ובאים מחמת זה להרבה עבירות והכל לש"ש כדי להשיג אהבת ה' השגורה בפיהם אבל אם ירגילו ללמוד התורה ע"מ לעשות כפי התורה אז יהיו נשמרים מדעות שונות ושיהיה תורת כל אחד בידו ח"ו אלא הכל יהיה ע"ד התלמוד.

²⁰ תנא דבי אליהו רבה יב

כל מי שהוא ספק בידו למחות ואינו מוחה, להחזיר את ישראל למוטב ואינו מחזיר, את הדמים הנשפכין לישראל אין נשפכין אלא על ידיו, שנאמר ואתה בן אדם צופה וגו' באמרי לרשע וגו' ואתה כי הזהרת רשע וגו', לפי שכל ישראל ערבין זה לזה, למה הן דומין, לספינה שנקרעה בה בית אחד, אין אומרים, נקרע בית אחד בספינה, אלא נקרעה כל הספינה כולה, שנאמר הלא עכבן זרח מעל מעל וגו'.

ושמא תאמר אותן שבעים אלף שנהרגו בגבעת בני בנימין מפני מה נהרגו, היה להן לסנהדרין גדולה שהניח משה ויהושע ופינחס בן אלעזר עימהם, שיקשרו חבלים של ברזל במתניהם, ויגביהו בגדיהם למעלה מארכובותיהם, ויחזרו בכל עיירות ישראל, יום אחד בבית אל, יום אחד לחברון, יום אחד לירושלים, וילמדו את ישראל דרך ארץ, בשנה בשנים בשלש, עד שיתישבו ישראל בארצם, יתגדלו ויתקדש שמו של הקדוש ברוך הוא בעולם כולו שברא מסוף העולם ועד סופו, הן לא עשו כן, אלא כשכנסו לארצם כל אחד ואחד נכנסו לרמו וליינם, אמר, שלום עליך נפשי, כדי שלא להרבות את התורה, ושנו חכמים במשנה, הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה, והוי שפל רוח בפני כל אדם ואם בטלת מן התורה יש לך הרבה בטלים כנגדך, וכשעשו בגבעת בני בנימין דברים מכוערין ודברים שאינן ראויין, באותה שעה ביקש הקדוש ברוך הוא להחריב את כל העולם כולו, אמר לא נתתי תורתי לאילו אלא שיקראו וישנו בה וילמדו הימנה דרך ארץ אלא לא כך כתבתי בתורתך אף על פי שאין בהן דברי תורה אלא מדרך ארץ ורדפו מכם חמשה מאה, אבל אם תעשו את התורה ותעדיפו עליה, אחד מכם ירדף אלף ושנים ינוסו רבבה, לפיכך נתקבצו ויצאו למלחמה ונהרג מהן שבעים אלף, ומי הרג את כל אילו, אמרו, לא הרג אותן אלא סנהדרין גדולה שהניח משה ויהושע ופינחס בן אלעזר הכהן.

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל האומר בני שמואל חטאו - אינו אלא טועה, שנאמר ויהי כאשר זקן שמואל ולא הלכו בניו בדרכיו, בדרכיו הוא דלא הלכו - מיחטא נמי לא חטאו. אלא מה אני מקיים ויטו אחרי הבצע - שלא עשו כמעשה אביהם, שהיה שמואל הצדיק מחזר בכל מקומות ישראל ודן אותם בעריהם, שנאמר והלך מדי שנה בשנה וסבב בית אל והגלגל והמצפה ושפט את ישראל. והם לא עשו כן, אלא ישבו בעריהם כדי להרבות שכר לחזניהן ולסופריהן.

ס"ה סנהדרין לב ב

תנו רבנן: צדק צדק תרדף, הלך אחר חכמים לשיבה: אחר רבי אליעזר ללוד, אחר רבן יוחנן בן זכאי לברור חיל, אחר רבי יהושע לפקיעין, אחר רבן גמליאל ליבנא, אחר רבי עקיבא לבני ברק, אחר רבי מתיא לרומי, אחר רבי חנניה בן תרדיון לסיכני, אחר רבי יוסי לציפורי, אחר רבי יהודה בן בתירה לנציבין, אחר רבי יהושע לגולה, אחר רבי לבית שערים, אחר חכמים ללשכת הגזית.

ס"ו רמב"ם סנהדרין ג ב

אין בית דין של שבעים ואחד צריכין שיהיו יושבין כולן כאחד במקומן שבמקדש, אלא בעת שיהו צריכין להתקבץ מתקבצין כולן, ובשאר העתות כל מי שהיה לו עסק יצא לעשות חפצו וחוזר והוא שלא יפחתו מעשרים ושלושה יושבין תמיד כל זמן ישיבתן, הוצרך אחד מהן לצאת הרי זה מסתכל בחביריו הנשארים אם ישארו שם עשרים ושלושה יצא ואם לאו לא יצא עד שיבא אחר.

ס"ז ספר החינוך מצווה שס

משרשי המצוה, שהאל ברוך הוא בחר בעם ישראל וחפץ למען צדקו להיות כולם עוסקי תורתו ויודעי שמו, ובחכמתו משכם במצוה זו למען ילמדו יקחו מוסר, כי יודע אלהים שרוב בני אדם נמשכים אחר החומר הפחות בשגם הוא בשר, ולא יתנו נפשם בעמל התורה ובעסקה תמיד, על כן סיבב בתבונתו ונתן להם מקום שידעו הכל דברי תורתו על כל פנים, שאין ספק כי כל אדם נמשך לקבוע דירתו במקום שממונו שם. ולכן בהעלות כל איש מעשר כל בקר וצאן שלו שנה שנה במקום שעסק החכמה והתורה שם והיא ירושלים, ששם הסנהדרין יודעי דעת ומביני מדע, וכמו כן נעלה לשם מעשר תבואתנו בארבע שני השמיטה, כמו שידוע שמעשר שני נאכל שם, וכן נטע רבעי שנאכל שם, על כל פנים או ילך שם בעל הממון עצמו ללמוד תורה או ישלח לשם אחד מבניו שילמד שם ויהיה ניזון באותן פירות. ומתוך כך יהיה בכל בית ובית מכל ישראל איש חכם יודע התורה, אשר ילמד בחכמתו כל בית אביו, ובכן תימלא הארץ דעה את יי. כי אם חכם אחד לבד יהיה בעיר או אפילו עשרה, יהיו הרבה מבני אדם שבעיר וכל שכן הנשים והילדים שלא יבואו לפניהם כי אם פעם אחת בשנה, או אפילו ישמעו דבריהם פעם בשבוע ילכו הבית וישליכו כל דברי החכם אחרי גום, אבל בהיות המלמד בכל בית ובית שוכן שם ערב ובוקר וצהרים ויזהירם תמיד, אז יהיו כולם, אנשים ונשים וילדים מוזהרים ועומדים ולא ימצא ביניהם שום דבר חטא ועוון, ויזכו למה שכתוב 'ונתתי משכני בתוכם וגו' והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים'.

ס"ח ספר 'דת הציונות'

ס"ט מהר"ל, נצח ישראל, פרק א

שיר השירים, פרק ה, ב-ו

אני ישנה ולבי ער קול דודי דופק פתחי לי אחתי רעיתי יונתי תמתי שראשי נמלא טל קוצותי רסיסי לילה: פשטתי את כתנתי איככה אלבשנה רחצתי את רגלי איככה אטנפם: דודי שלח ידו מן החר ומעי המו עליו: קמתי אני לפתח לדודי וידי נטפו מור ואצבעתי מור עבר על כפות המנעול: פתחתי אני לדודי ודודי חמק עבר נפשי יצאה בדברו בקשתיהו ולא מצאתיהו קראתיו ולא ענני:

שיר השירים רבה, פרשה ה

פתחתי אני לדודי ודודי חמק עבר, נתחטא נתמלא עלי עברה, נפשי יצאה בדברו, בדיבורו של כורש דגזר דלא עבר פרת לא יעבר, בקשתיהו ולא מצאתיהו קראתיו ולא ענני.

^{טז} ספר הכוזרי, מאמר שני, אות לב

האומות המתות אשר חשבו להדמות לאומה החיה לא יכלו אל יותר מן הדמיון הנראה: הקימו בתים לאלהים ולא נראה בהם לאלהים אות, הפרשו והנזרו להראות עליהם הנבואה ולא נראתה, החניפו והכעיסו ובעטו ולא ירדה עליהם אש מן השמים, ולא מגפת פתאום כדי לברר אצלם שעונשם מאת האלהים, ועל העון ההוא נפגע לבם, רוצה לומר הבית ההוא שהם מכוונים אליו ולא נשתנה ענינם, אבל ענינם משתנה כפי רובם ומעוטם וחזקתם וחולשתם ומחלקותם וחבורם על דרך הטבע והמקרה. ואנחנו כשימצא פגע את לבנו אשר הוא בית מקדשנו, אבדנו, וכאשר ירפא נרפא אנחנו, בין שנהיה רב או מעט ועל איזה ענין שיהיה, כי מנהיגנו ומלכנו והמושל בנו והמחזיק אותנו בענין הזה שאנחנו בו מהפזור והגלות, אל חי.

^{טז} שופטים, פרק ב, כ-כג

ויחר אף ה' בישראל ויאמר יען אשר עברו הגוי הזה את בריתי אשר צויתי את אבותם ולא שמעו לקולי: גם אני לא אוסיף להוריש איש מפניהם מן הגוים אשר עזב יהושע וימת: למען נסות במ את ישראל השמרים הם את דרך ה' ללכת במ כאשר שמרו אבותם אם לא: וינח ה' את הגוים האלה לבלתי הורישם מהר ולא נתנם ביד יהושע:

^{טז} דברים יז יח-כ

והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר מלפני הכהנים הלויים: והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו למען ילמד ליראה את ה' אלהיו לשמר את כל דברי התורה הזאת ואת החקים האלה לעשתם: לבלתי רום לבבו מאחיו ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל:

^{טז} ראה מאמר 'מסע המחנות' (מאמרי הראי"ה עמ' 76). אורות התחיה, פסקה כ

^{טז} כך שולל הכוזרי את דעת הקראים (מאמר שלישי, לח):

התורה הזהירה על תורה אחת ומשפט אחד, וכפי סברתם ירבו התורות כפי סברת כל אחד מהם... והחכמים מסכימים ואלה חולקים.

^{טז} תלמוד בבלי, שבת, דף לד, עמוד א

אמר ההוא סבא: טיהר בן יוחי בית הקברות! - אמר לו: אילמלי (לא) היית עמנו, ואפילו היית עמנו ולא נמנית עמנו - יפה אתה אומר. עכשיו שהיית עמנו ונמנית עמנו, יאמרו: זונות מפרכסות זו את זו, תלמידי חכמים לא כל שכן? יהב ביה עיניה, ונח נפשיה.

^{טז} עין איה, שבת, פרק שני, קסד

ציפית לישועה. האדם באשר הוא אדם פרטי, הוא מוגבל בהגבלה צרה, בכל ישותו ומציאותו, נגד אותו הערך שצריך הוא להשכיל בנפשו במה שהוא אבר מן הכלל הגדול של כלל האומה, שהיא ג"כ מסתעפת לכלל המציאות, ושכל פרט מפרטי הטוב והאור המה הולכים ומצטרפים אל החשבון הכללי, באין השקף אם הפעולות נראות לשעתן או יבאו לאחר זמן, אבל נדע נאמנה כי בא תבאנה. וכל חלק מן הטוב שבאוצר כל איש פרטי מצטרף הוא עם החיים הכלליים, ההולכים לכונן את ישועת ד' הכללית בבא עתה. ע"כ התביעה היותר שלמה היא על כל מהלך החיים [של האדם], אם ניתן לו ערכו הכללי בתור צפיה לישועה. והצפיה כוללת שימת עין

תדירית, גם באין שום הכרה גלויה חיצונית אל הישועה, כמו שהמצפה עומד על המשמר ימים על שנה, לפעמים גם באין לפניו דבר מחודש, ולא יעזוב עמדתו. ועוד כלול בזה שבכל עת מצא של איזו הערה שיראה שראוי לעשות איזה דבר לישועה יחיש פעולתו ולא יעזוב, כמו שהמצפה בראותו ע"פ צפיייתו שבאה שעת מעשה, [ל] בריחה או הגנה מאיזה אויב וכאלה, עליו החובה לעשות מה שדרוש לטובת המצב, כן יזרח לעת הנכון, בלא איחור רגע וזמן. על אלה שתי התכניות הנראות כמתנגדות [זל"ז], ההתמדה בצפיה מחשבת והזירוז בעת הכושר, הוא הדבר הצריך להתרומם בעומק העיון של צפיה לישועה.

^ט חגיגה ג ב

פתח ודרש: דברי חכמים כדרבנות וכמשמרות נטועים בעלי אספות נתנו מרעה אחד... בעלי אספות - אלו תלמידי חכמים שיושבין אסופות אסופות ועוסקין בתורה, הללו מטמאין והללו מטהרין, הללו אוסרין והללו מתירין, הללו פוסלין והללו מכשירין. שמא יאמר אדם: היאך אני למד תורה מעתה? תלמוד לומר: כולם נתנו מרעה אחד - אל אחד נתנו, פרנס אחד אמרן, מפי אדון כל המעשים ברוך הוא, דכתיב וידבר אלהים את כל הדברים האלה. אף אתה עשה אזניך כאפרכסת, וקנה לך לב מבין לשמוע את דברי מטמאים ואת דברי מטהרים, את דברי אוסרין ואת דברי מתירין, את דברי פוסלין ואת דברי מכשירין.

עבודה זרה יט א

והיה כעץ שתול על פלגי מים - אמרי דבי ר' ינאי: כעץ שתול ולא כעץ נטוע, כל הלומד תורה מרב אחד - אינו רואה סימן ברכה לעולם.

רש"י: שתול - נעקר מכאן וחוזר ונשתל במקום אחר. נטוע - מעיקרו ולא זז משם לעולם כלומר כעץ שתול יעשה תלמיד [את] עצמו לילך וללמוד מכל האדם ולא כעץ נטוע להשתקע לפני רב אחד.